



WORKING PAPER č. 3/2008

Rozvoj demokracie v 6CE a jeho vliv na konkurenceschopnost ekonomik

Jitka Doležalová

Duben 2008



Řada studií Working Papers Centra výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky je vydávána s podporou projektu MŠMT výzkumná centra 1M0524.

ISSN 1801-4496

Vedoucí: prof. Ing. Antonín Slaný, CSc., Lipová 41a, 602 00 Brno,
e-mail: slany@econ.muni.cz, tel.: +420 549491111



ROZVOJ DEMOKRACIE V 6CE A JEHO VLIV NA KONKURENCESCHOPNOST EKONOMIK

Abstract:

In this study, we investigate the relationship between development of democracy and the conditions for long-term sustainable economic growth in post-communist countries. We will pay attention to the Baltic states (i. e. Estonia, Latvia, Lithuania), then Slovenia, Bulgaria and Romania. We call these the „6CE“ countries. None of these countries gave up democracy in spite of the fact that the beginning of the transformation process was often hard for them. These countries have been strengthening their principles of democracy though the intensity of this process was often different. It was proved that countries with consolidated political system, balanced relationship between authorities, independent media or low corruption have better conditions for stabilisation of economic growth. Thus their governments easily implement reforms to create the conditions for better competitiveness of these economies.

Abstrakt:

Cílem této studie je zkoumat vztah mezi rozvojem demokracie a tvorbou podmínek pro dlouhodobý ekonomický růst v postkomunistických zemích. Konkrétně se bude jednat o tzv. Pobaltské země, tj. Estonsko, Lotyšsko, Litvu, dále pak o Slovinsko, Rumunsko a Bulharsko. Souhrnně budou tyto země označovány jako 6CE. Žádná ze zemí „6CE“ se i přes mnohdy nelehké počáteční období transformace nevzdala demokracie. Všechny průběžně usilovaly o posílení svých demokratických principů, i když s různou intenzitou. Potvrdilo se, že země s konsolidovaným stranickým systémem, rovnovážným vztahem mezi orgány státní moci, nezávislými médii či nízkou mírou korupce mají lepší předpoklady pro stabilní hospodářský růst. Jejich vlády snáze zavádějí reformy, které mají vytvořit podmínky pro růst konkurenceschopnosti jejich ekonomik.

Recenzoval:

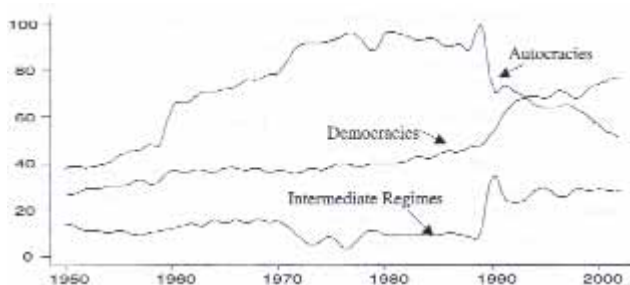
doc. Ing. Libor Žídek, Ph.D.

1. ÚVOD

Vymežit jasný vztah mezi typem politického systému a hospodářským růstem je obtížné. Politika i ekonomika jsou spletité systémy ovlivněné velkým množstvím faktorů, které dohromady prakticky nelze v plné šíři identifikovat, kvantifikovat a především podrobit analýze. Tento fakt způsobuje, že se studie, které zkoumají vazby mezi politickými systémy a výkony hospodářství, tak často liší v použité metodologii. Studie se potýkají s nedostatkem potřebných empirických dat a subjektivitou, která pramení ze způsobu jejich získávání. Významné je rovněž časové období, po které byl výzkum prováděn.

V minulosti bylo publikováno mnoho teoretických a empirických studií, které zkoumaly vztah mezi politickými systémy a hospodářským růstem. Jejich závěry však byly různorodé. První část z nich se soustředila na hledání odpovědi na otázku, v rámci kterého z politických systémů dosahují ekonomiky lepších hospodářských výsledků. Autoři jako Huntington, Dominquez či Becker ve svých příspěvcích z 60.–80. let tvrdili, že autoritativní režimy jsou pro dobrou výkonnost hospodářství prospěšnější. Závěry těchto autorů rozebírají ve své studii Przeworski, Limongi (1993). Przeworski a Limongi ve své studii podávají důkazy o rozporuplnosti prací, které byly do té doby o tomto tématu zveřejněny. U osmi z celkového počtu jednadvaceti zjištění (rozlišených podle oblastí a období) autoři našli podporu pro demokracii, u dalších osmi pro diktaturu a u pěti nebyly výsledky jednoznačné. Pro autory zůstalo hádankou, proč z jednadvaceti zjištění publikovaných před rokem 1988 osm dokazovalo, že autoritářské režimy rostou rychleji, zatímco ani jediné zjištění publikované v následujících letech tuto skutečnost nepotvrzovalo. Proto se neodvažovali vyslovit definitivní závěr o tom, zda demokracie růst ekonomiky podporuje či zda mu brání. Vysvětlení tohoto jevu může spočívat ve dvou rovinách. V politické, kdy od poloviny 80. let docházelo k značnému poklesu autoritativních režimů v rámci celosvětového politického rámce (Halperin, Single, Weinstein, 2005). A v ekonomické, kdy například totalitní země východního bloku dosahovaly až do poloviny 70. let solidních ekonomických výsledků (Židek, 2007). V následujících letech začaly centrálně plánované ekonomiky stagnovat a prohlubovaly se jejich hospodářské problémy. Tyto problémy pramenily zejména ze selhání systému centrálního plánování a z direktivně prosazované extenzivní formy hospodářského růstu.

Graf č. 1: Globální trendy v jednotlivých kategoriích politických režimů v letech 1950–2002



Zdroj: Halperin, Single, Weinstein, (2005)

Od devadesátých let pak mezi ekonomy převládá názor, že demokracie je tím politickým systémem, který má pozitivní vliv na ekonomický růst. Přes rozdílné přístupy k výzkumu se na tom shodují empirické studie Fidrmuc (2003), De Haan, Lundström, Sturm (2004), Tabellini (2005) nebo Persson, Tabellini (2006). Tento názor je akceptován rovněž většinou expertů na zahraniční politiku a mnoha politiky. Nicméně praxe není touto skutečností příliš ovlivněna. Halperin, Single, Weinstein (2005) například upozorňují, že při rozhodování o přidělení mezinárodní pomoci rozvíjejícím se zemím nepatří kritérium stupně demokratického rozvoje mezi ta klíčová. Zemím s autoritativním režimem je často poskytována větší mezinárodní pomoc než těm, v nichž vládne demokracie. Do určité míry stále přetrvává dogma z dob studené války. Tehdy putovala finanční a materiální pomoc z vyspělých zemí do těch rozvíjejících se na základě jejich strategického významu. Za nevhodné považují autoři také současné nastavení systému rozdělování pomoci v mezinárodních organizacích (resp. jejich hodnotících parametru a přístupu jejich zaměstnanců k práci).

Druhá část studií, které zkoumaly vztah mezi politickými systémy a hospodářským růstem, se věnovala řešení otázky, které z politických podmínek jsou nejvhodnější pro přechod k demokracii (pro její vznik, schopnost udržet se a rozvíjet). Současně měly tyto politické podmínky podpořit budoucí dlouhodobý ekonomický růst zainteresovaných zemí. Po většinu období po 2. světové válce převládal v akademických a v diplomatických kruzích názor, že úspěšná transformace rozvíjejících se zemí v demokracie je možná pouze za předpokladu dobré výkonnosti jejich hospodářství (Halperin, Single, Weinstein, 2005). Autoritativní režimy byly v tomto ohledu považovány hned z několika důvodů za úspěšnější. Předpokládalo se, že autoritativní režimy mají ze své podstaty větší potenciál pro uspořádání omezených zdrojů k produktivním aktivitám. Nejsou časově limitovány politickým cyklem. Naplnění dlouhodobých cílů je pro ně proto snazší. Nemusejí zdlouhavě vyjednávat se zájmovými organizacemi. Autoritativní režimy

navíc ve svých zemích zpravidla udržují nízkou úroveň mezd, která je vnímána jako jedna z konkurenčních výhod ekonomik. Podporují růst úspor. Mohou lépe koordinovat investice do veřejných projektů (infrastruktury, vzdělání, zdravotních a sociálních služeb atd.).

Ve většině rozvíjejících se zemí žije podstatný podíl populace v chudobě. Autoritativní režimy měly pomocí výše uvedených opatření zvyšovat ekonomickou úroveň obyvatelstva. Rozšiřovat se měla především středně-příjmová vrstva obyvatel. Jejimi členy jsou obvykle lidé vzdělaní, žijící ve městech. Předpokládalo se, že po přechodu k demokracii má tato skupina voličů zájem na politické a ekonomické stabilitě země. Rovněž je ochotna podílet se na sdílení politické moci. Naopak zachování značného podílu chudé populace v nových demokraciích mělo podle tehdejších odborníků zvyšovat pravděpodobnost návratu k diktatuře. Vycházelo se z předpokladu, že chudí voliči mají vyšší sklon uspokojovat své naléhavé (základní životní) potřeby. Lehce tudíž podléhají populistickým slibům politiků. Politici ve snaze být ve volbách zvoleni následně nepřiměřeně zatěžují veřejné finance těchto zemí. Jejich ekonomiky začínou stagnovat. Ekonomická úroveň obyvatel se zhorší. Nepříznivý stav ekonomiky podkopává politickou stabilitu. Důvěryhodnost a akceschopnost vlád je silně narušena. Voliči ztratí víru v demokratické principy. Ve volbách či pomocí převratu se pak snáze dostane k moci další autoritativní vůdce.

Bez vytvoření silné střední třídy a bez dobrých ekonomických výsledků byl považován přechod od autoritativního režimu k demokracii za náročný.

Poměrně aktuální studie Giavazzo, Tabellini (2004) poukazuje na skutečnost, že z ekonomického úhlu pohledu by bylo efektivnější, kdyby ekonomická liberalizace předcházela tu politickou. Autoři ovšem dodávají, že výzkum potvrzuje, že autoritativní režimy ve skutečnosti nejsou příliš nakloněny otevírání svých ekonomik. Proto většině světových ekonomických liberalizačních procesů předchází nejprve demokratizace společnosti.

Halperin, Single, Weinstein (2005) dále upozorňují, že chudé rozvíjející se země podstupují proces demokratizace a jsou v něm úspěšné. Empirické důkazy pro výše uvedená tvrzení o výhodách autoritativních režimů jsou podle jejich názorů slabé. Nepopírají, že existují autoritativní režimy s obdivuhodným ekonomickým růstem (viz Čína), říkají však, že podíváme-li se na rozvíjející země jako celek, ty s reprezentativním a pluralistickým politickým systémem typicky dosahují lepších ekonomických výsledků než ty s režimem autoritativním. Hospodářský růst těchto demokracií je stabilnější co do míry kolísání i délky v čase. Vyšší hodnoty vykazují rovněž ukazatele životní úrovně obyvatel rozvíjejících se demokratických zemí.

Halperin, Single, Weinstein zdůrazňují, že svobodné volby samy o sobě nezajistí rozvoj demokracie. Důležité je, aby v dané zemi

existoval funkční mechanismus sdílení politické moci, otevřenost ve smyslu přístupu k informacím a adaptibilita, která spočívá v možnosti střídání různých vlád u moci. Sdílení moci v rámci demokratické společnosti zvyšuje pravděpodobnost, že budou brány v úvahu zájmy nejen většinové veřejnosti, ale i různých menších skupin voličů. To autoritativní režimy často neumožňují. Volný přístup k informacím usnadňuje voličům dohled nad činností vlády. Nutí tak nepřímo vládu k větší efektivitě při provádění hospodářských politik. V případě, že vláda nenaplní očekávání voličů a stav země se zhoršuje, poskytuje demokracie legitimní mechanismy, jak tuto vládu u moci nahradit. Toto jsou nesporné klady demokracie, které mají rovněž pozitivní vliv na rozvoj ekonomik.

Cílem této studie je zkoumat vztah mezi rozvojem demokracie a tvorbou podmínek pro dlouhodobý ekonomický růst v postkomunistických zemích. Konkrétně se bude jednat o tzv. pobaltské země, tj. Estonsko, Lotyšsko, Litvu, dále pak o Slovinsko, Rumunsko a Bulharsko. Souhrnně budou tyto země označovány jako 6CE. Estonsko, Lotyšsko, Litva a Slovinsko vstoupily do Evropské unie v květnu 2004 (spolu se zeměmi střední Evropy, Maltou a Kypr). Bulharsko a Rumunsko se staly členy Evropské unie v roce 2007. Žádná ze zemí „6CE“ se i přes mnohdy nelehké počáteční období transformace nevzdala demokracie. Všechny průběžně usilovaly o posílení svých demokratických principů, i když s různou intenzitou. Potvrdilo se, že země s konsolidovaným stranickým systémem, rovnovážným vztahem mezi orgány státní moci, nezávislými médii či nízkou mírou korupce mají lepší předpoklady pro stabilní hospodářský růst. Jejich vlády snáze zavádějí reformy, které mají vytvořit podmínky pro růst konkurenceschopnosti jejich ekonomik.

V následující části working paperu bude analyzován charakter totalitních režimů v jednotlivých zemích „6CE“. Popsány budou důvody, které stály za skutečností, že tento typ politických systémů nebyl přínosný pro dlouhodobý růst ekonomik. Další část zkoumání bude věnována charakteristice politického vývoje zemí „6CE“ v letech 1990–2007. Popsány budou institucionální změny obsažené v nových demokratických ústavách. Upozorněno bude na klady a zápory stranických systémů. Vymezena bude výkonnost vlád a faktory, které ji ovlivnily. Cílem kapitoly bude potvrdit pozitivní vliv rozvoje demokratických principů na efektivní jednání vlád a tím i na rostoucí konkurenceschopnost ekonomik. Závěr bude shrnovat všechna důležitá zjištění. Příloha I. bude obsahovat podrobnější popis politických událostí v jednotlivých zemích.

2. PRINCIPY TOTALITNÍCH REŽIMŮ A JEJICH VLIV NA HOSPODÁŘSTVÍ V ZEMÍCH „6CE“

V období po 2. světové válce vládl v Pobaltských zemích, Slovinsku, Bulharsku i Rumunsku totalitní režim. Estonsko, Lotyšsko a Litva se staly svazovými republikami SSSR (Strmiska, M. a kol., 2005). Bylo to v krátké době již podruhé, co byly začleněny do ruské sféry vlivu. V roce 1939 si je totiž v dodatku smlouvy o neútočení (tzv. pakt Molotov – Ribbentrop) rozdělily mezi sebe Sovětský svaz a Německo. Území Estonska a Lotyšska mělo připadnout Sovětskému svazu, a území Litvy Německu. V roce 1940 však byly všechny tři pobaltské země přinuceny připojit se k SSSR. Slovinsko bylo po 2. světové válce zařazeno mezi svazové republiky Jugoslávie. V Bulharsku a Rumunsku byly zrušeny monarchie a nastoleny republiky (Cabada, L., Dvořáková, V., a kol., 2004).

Bulharsko patřilo v rámci tzv. východního bloku mezi nejoddanější stoupence Sovětského svazu. Jiná situace panovala v Jugoslávii a Rumunsku. Na konci 40. let se tehdejší představitel politbyra Komunistické strany Jugoslávie J. B. Tito dostal do rozporu se Stalinem. Jugoslávští komunisté nesouhlasili se sovětskými metodami (Cabada, L., Dvořáková, V., a kol., 2004). Odmítli je a rozhodli se jít svojí vlastní cestou tzv. socialistické demokracie. V praxi spočívala v určité liberalizaci ekonomického prostředí při zachování centralizace moci v rukou komunistické strany. Rovněž Rumunsko si od poloviny 60. let, kdy se k moci dostal Ceausescu, vytvořilo určitou míru autonomie na Sovětském svazu.

Z institucionálního hlediska byly rozdíly mezi politickými systémy jednotlivých zemí malé. Pro všechny totalitní režimy v 50.–80. letech platilo, že v rámci jejich stranického systému působila pouze jedna politická strana – komunistická strana příslušného státu (PARCOM–1).¹ Žádné jiné politické subjekty nebyly přípustné. Politická

¹ Kořeny výzkumu Polity IV sahají až do roku 1975, kdy H. Eckstein a T. R. Gurr vydali studii „Patterns of Authority: A Structural Basis for Political Inquiry“. Tato prošla třemi aktualizacemi a na konci 90. let se stala jádrem projektu globální analýzy státních selhání. Do projektu byly začleněny země, jejichž počet obyvatel přesahoval 500 tisíc. Klasifikace byla prováděna každoročně počínaje rokem 1800. Jednotlivé země byly do projektu zařazovány od roku, kdy byla zformována jejich první nezávislá vláda.

Centrem pozornosti Polity IV jsou instituce na centrální úrovni. Zachycen je vždy začátek a konec institucionální změny, z čehož plyne, že v letech uvnitř daného časového intervalu jsou údaje shodné. V případě některých zemí jsou do dat promítnuty i tzv. přírůstkové změny, které jsou spíše výsledkem soustředěného výzkumu delšího období než náhlých proměn vlastností konkrétních institucí státu.

konkurence neexistovala. Zapojení občanů do politiky probíhalo pouze skrze tuto jedinou politickou strukturu. Pluralita názorů byla velmi omezena (PARREG–1). Parlamentní volby měly tudíž výhradně formální charakter. Demonstrovaly naprostou podporu veřejnosti vůči komunistické vládě. Volby neplnily ani svoji kontrolní ani informační funkci. Preference občanů nebyly přeneseny pomocí volených zástupců do orgánů státní moci. Navíc moc zákonodárná v totalitních režimech často podléhala moci výkonné. Selhala tak její funkce dohledu nad úkony vlády (resp. hlavy státu, která měla v totalitních režimech především kolektivní povahu). Z tohoto hlediska panoval nejtvrděší totalitní režim v SSSR za vlády Stalina. Jeho moc nebyla prakticky ničím limitována (XCONST–1). Velmi malé pravomoci měla legislativa také v Rumunsku v letech 1977–1989. Téměř veškerá moc se v tomto období soustředila v rukou diktátora Ceausesca (XCONST–2). Ceausescu budoval kult své osobnosti a upevňoval svoji diktaturu v oblasti politické i ekonomické. Naopak v Jugoslávii v letech 1980–1990 došlo k určitému politickému uvolnění, když byla moci zákonodárné poskytnuta větší míra odpovědnosti (XCONST–4).

Široké pravomoci vlád patřily mezi důvody, které zabránily totalitním zemím dosáhnout dlouhodobého ekonomického růstu. V jejich politických systémech chyběly mechanismy, které by nutily vlády k efektivnímu chování při poskytování veřejných statků a služeb. Tento vážný nedostatek byl umocněn významnou rolí, kterou tyto vlády hrály v systému centrálního plánování hospodářství. Pro ekonomické subjekty bylo obtížné rozvíjet se, pokud se jejich představitelé více neangažovali ve struktuře vládnoucích komunistických stran. Teprve úzké napojení na komunistické strany jim umožnilo lehce získat licence, úvěry, podporu pro inovace či přístup k vyššímu vzdělání. Ovšem už samotný systém centrálního plánování postrádal podněty

Hlavním výstupem Polity IV je kombinovaný ukazatel politických systémů, který nabývá hodnot od -10 (autokracie) do +10 (demokracie). Vypočítán je odečtením ukazatele autokracie od ukazatele demokracie, jehož hodnoty se pohybují od 0 do -10, resp. 0 až +10. Autoři totiž předpokládají, že existují země s prvky jak autokratické, tak i demokratické formy vlády. V datových souborech s výsledky výzkumu se mohou objevit i tzv. standardizovaná hodnocení autorit, která nabývají hodnot -66, -77 nebo -88. Symbolizují případy, v nichž se země ocitly v situaci okupace zahraničními silami během války, zkolabovala v nich vláda a zemi zachvátila anarchie nebo probíhalo transformační období, kdy vznikly zcela nové instituce. Jednotlivé číselné hodnoty ukazatelů autokracie a demokracie jsou dosaženy na základě stanoveného systému kódování vycházejícího z podrobnějších ukazatelů charakteru politických institucí. Každý z těchto ukazatelů má stanovenou své vlastní číselné hodnocení, jehož cílem je věrně vykreslit stav v dané oblasti politických institucí. Autoři při hodnocení vycházeli z řady historických zdrojů popisujících události v konkrétních zemích ve sledovaných obdobích. Důvěryhodnost dat se opírá o pečlivost a zpětnou kontrolu při jejich zpracování Marshall, Jager (2002).

Bližší specifikace ukazatelů uvedena v tabulce č. 2.

pro rozvoj hospodářství a motivaci k vyšší produktivitě výrob. Upřednostňoval kvantitu před kvalitou. Konkurenceschopnost produkce totalitních zemí proto klesala.

Vztah mezi charakterem vlád a dlouhodobým ekonomickým růstem měl i svoji druhou dimenzi. Složení totalitních vlád neodráželo preference voličů. Členové vlád získaly své posty nikoliv na základě voleb, ale prostřednictvím mocenského boje uvnitř komunistických stran. Vlády nebyly motivovány k jednání ve prospěch co nejširšího segmentu (potenciálních) voličů. Zavděčit se snažili zejména malým zájmovým skupinám, které jim dopomohly získat moc. Jejich úhel pohledu na problémy země byl zúžený, protože potlačená svoboda slova umožňovala otevřeně prezentovat pouze hrst („vyvolených“) názorů. Střídání politických stran u moci bylo v totalitních zemích vyloučeno. Nekompetentní politiky proto nebylo možné rychle z úřadu vlády odstranit. Když se totalitní režimy začaly potýkat s ekonomickými problémy, tito nekompetentní (příp. neakceschopní) politici je svým přetrváváním v úřadu zpravidla ještě více prohloubili. Konzervatismus komunistických stran se tak stal jejich vlastní zhoubou.

Stav ekonomik námi sledovaných totalitních zemí se v 80. letech výrazně zhoršil (Žídek, 2007). Hospodářství stagnovala. Životní úroveň obyvatel klesala. Zkostnatělé komunistické vlády nebyly schopny tuto nepříznivou situaci rázně a účinně řešit. Například v SSSR přišel Gorbačov s reformami, které se označují jako perestrojka a glasnost. Jejich zavádění však bylo pomalé a bez větších ekonomických úspěchů. V Estonsku, Lotyšsku a Litvě však aktivovaly různá protisovětská hnutí (Strmiska, M. a kol., 2005 nebo Cabada, L., Dvořáková, V., a kol., 2004). Nutnost změny politického systému si začali uvědomovat i sami členové komunistických stran, v nichž vznikaly proreformně orientovaná křídla. Podobné procesy probíhaly i v Bulharsku a Jugoslávii. Rumunsko jako jediné neprošlo procesem postupného uvolňování politického systému. Ceausescova diktatura v něm přetrvávala až do roku 1989. Konec 80. let se tedy v pobaltských zemích, Bulharsku a Jugoslávii nesl ve znamení vytváření základů pro budoucí demokratické politické systémy.

Úzký profil a nesoutěživý charakter totalitních politických systémů se v průběhu desetiletí negativně projevil na výkonnosti ekonomik námi sledovaných zemí. Výrazné hospodářské neúspěchy odhalily vyčerpanost potenciálu komunistických vlád. Jejich moc slábla, což vedlo ke vzniku protikomunistické opozice. Na případě těchto zemí je velmi dobře vidět, jak spolu politika a dlouhodobý vývoj ekonomik úzce souvisí.

Tabulka č. 1: Hodnocení Polity IV Project Jugoslávie, Bulharska, Rumunsko a SSSR v letech 1945–1991

datum vzniku daného politického systému	datum zániku daného politického systému	trvalost politického systému	ukazatel demokracie	ukazatel autokracie	kombinovaný ukazatel politických systémů	existence pravidel při přijímání hlavy státu do úřadu (XRREG)	výskyt konkurence při přijímání hlavy státu do úřadu (XRCOMP)	otevřenost procesu přijímání hlavy státu do úřadu pro občany (XROPEN)	omezení působnosti výkonné moci pomocí stanovených pravidel rozhodování (XCONST)	existence pravidel pro vyjádření politických preferencí (PARREG)	konkurence mezi alternativními politickými preferencemi (PARCOMP)
JUGOSLÁVIE											
30.11.1945	30.6.1951	6	0	7	-7	2	1	4	3	4	1
1.7.1951	14.1.1953	1	-88	-88	-88	-88	-88	-88	-88	-88	-88
15.1.1953	4.5.1980	27	0	7	-7	2	1	4	3	4	1
5.5.1980	20.1.1990	10	1	6	-5	2	1	4	4	4	1
21.1.1990	1.7.1991	1	0	5	-5	2	1	4	3	3	2
BULHARSKO											
16.9.1946	4.12.1947	1	0	6	-6	2	1	4	3	4	2
5.12.1947	29.3.1990	42	0	7	-7	2	1	4	3	4	1
RUMUNSKO											
1.9.1944	31.12.1947	3	-88	-88	-88	-88	-88	-88	-88	-88	-88
1.1.1948	25.1.1977	29	0	7	-7	2	1	4	3	4	1
26.1.1977	26.12.1989	13	0	8	-8	2	1	4	2	4	1
27.12.1989	20.6.1990	1	-88	-88	-88	-88	-88	-88	-88	-88	-88
SSSR											
1.7.1933	5.3.1953	20	0	9	-9	2	1	4	1	4	1
6.3.1953	28.6.1988	35	0	7	-7	2	1	4	3	4	1
29.6.1988	25.5.1989	1	0	6	-6	2	1	4	3	4	2
26.5.1989	12.6.1990	1	1	5	-4	2	1	4	4	4	2
13.6.1990	31.12.1991	2	3	3	0	2	2	4	4	4	2

Poznámka: Kombinovaný ukazatel politických systémů nabývá hodnot od -10 (autokracie) do +10 (demokracie). Vypočítán je odečtením ukazatele autokracie od ukazatele demokracie, jehož hodnoty se pohybují od 0 do -10, resp. 0 až +10. Tzv. standardizovaná hodnocení autorit, která nabývají hodnot -66, -77 nebo -88, symbolizují případy, v nichž se země ocitly v situaci okupace zahraničními silami během války, zkolabovala v nich vláda a zemi zachvátila anarchie nebo probíhalo transformační období, kdy vznikly zcela nové instituce. Jednotlivé číselné hodnoty ukazatelů autokracie a demokracie jsou dosaženy na základě stanoveného systému kódování vycházejícího z podrobnějších ukazatelů charakteru politických institucí. Každý z těchto ukazatelů má stanovenou své vlastní číselné hodnocení, jehož cílem je věrně vykreslit stav v dané oblasti politických institucí.

Zdroj: Marshall, M. G., Jagers, K., (2005)

3. ROZVOJ DEMOKRACIE A JEHO PŘÍNOS K RŮSTU KONKURENCESCHOPNOSTI V ZEMÍCH „6CE“ V LETECH 1990–2007

V této kapitole se nejprve seznámíme se základními ústavními změnami, které na počátku 90. let formálně vnesly demokratické principy do politických systémů zemí „6CE“. Následně se budeme věnovat stručnému popisu politického vývoje v jednotlivých zemích. Na závěr zhodnotíme, jak se zemím „6CE“ dařilo v letech 1990–2007 naplnit znaky sdílení moci, adaptability a otevřenosti, které jsou pro demokracii charakteristické. Ukážeme, zda (ne)úspěchy v jejich dosažení přispěly k růstu konkurenceschopnosti ekonomik zemí „6CE“.

3.1. Ústavní změny v zemích „6CE“ na počátku 90. let

Krátce po pádu komunismu přistoupily politické reprezentace Estonska, Lotyšska, Litvy, Slovinska, Bulharska i Rumunska k podstatným změnám svých ústav. S výjimkou Rumunska si všechny země zvolily parlamentní politický systém (Strmiska, M. a kol., 2005). Rumunsko se rozhodlo pro zavedení poloprezidentského politického systému francouzského typu (Kubát, M. a kol., 2004). Prezident měl v jeho rámci rozšířené pravomoci v oblasti zahraniční politiky, obrany a veřejného pořádku. Příčiny tohoto výběru se nacházely ve dvou rovinách. V historické rovině, kdy se v Rumunsku před 2. světovou válkou soustředila výkonná moc v rukou krále, který ji vykonával skrze vládu. A rovině aktuální, kdy rumunský stranický systém nemohl navázat na tradici disidentských hnutí. Ceausescova diktatura je zcela potlačila. Po roce 1989 se tedy boj o moc strhl mezi bývalými členy komunistické strany, kteří si s sebou nesli určité staré zažitě zvyky či způsoby uvažování. Pluralitní politický systém se u nich neseťkával zcela s důvěrou. Osoba silného prezidenta pro ně byla vhodným kompromisem.

Parlamentní volby se měly v jednotlivých zemích uskutečňovat prostřednictvím poměrných volebních systémů (Strmiska, M. a kol., 2005 nebo Cabada, L., Dvořáková, V., a kol., 2004). Litva jako jediná upřednostnila smíšený volení systém. Podle speciálních pravidel se také konaly volby do horní komory slovinského parlamentu. Svě kořeny měly ve volebním systému z dob totality. Byly založeny na kritériu vítězství většiny.

Nové ústavy oficiálně vnesly do společenského uspořádání zemí demokratické principy. Žádná z postkomunistických zemí se přes často

nelehké počáteční období transformace demokracie nevzdala. Výzkum organizace Freedom House, který byl proveden v letech 1991–2006 dokazuje, že politická práva a občanské svobody se v těchto zemích průběžně zlepšovaly. V každé z nich však s jinou intenzitou. Například Slovinsko bylo první zemí, které dosáhla u obou ukazatelů nejvyšších hodnot. Stalo se tak v roce 2001. Rumunsko naopak v tomto směru za ostatními dosti zaostávalo. Pouze Bulharsko zaznamenalo déle trvající pokles hodnot, a to u ukazatele občanských svobod v letech 1996–2001.

3.2. Politický vývoj v zemích „6CE“

3.2.1. Estonsko

V Estonsku nabývaly demokratické principy průběžně na síle. Patrné je to také z tabulky č. 2. Estonsko se však stále plně nevypořádalo se svým největším problémem, tj. nerovným postavením ruské menšiny v rámci estonské společnosti. Stranický systém Estonska se na počátku 90. let potýkal s nekvalitní organizací politických stran a jejich malou členskou základnou. Politické subjekty se rovněž často před volbami spojovaly do volebních koalic, aby zvýšily své šance na zvolení.² Tyto nedostatky estonského stranického systému se snažily odstranit novely volebního zákona z let 1994 a 1998. Jejich výsledkem bylo ustálení estonské politické scény, kterou na vrcholové úrovni tvořilo přibližně šest subjektů. Polarizace stranického systému Estonska byla velmi slabá. Většina relevantních stran se hlásila ke středu nebo k pravici. Ve všech volebních obdobích došlo k obměně vlád. Údaje Světové banky dokazují, že tato skutečnost se výrazně neodrazila na výkonnosti vlád.³ Estonsko dosáhlo v průměru vyšší hodnoty ukazatele výkonnosti vlád než všechny země střední Evropy. I hodnocení Bertelsmannova transformačního indexu je v tomto směru Estonsku velmi příznivě nakloněno. V letech 2006 a 2008 se umístilo na druhé a třetí nejvyšší příčce mezi 125 transformujícími se zeměmi.⁴ Jeho autoři však upozorňují na rostoucí propojení mezi estonskou politikou a obchodními zájmovými skupinami, kterého by se Estonsko mělo do budoucna vyvarovat.

² Podrobnější popis politického vývoje v Estonsku viz Příloha I.

³ Pro sestavení agregovaných ukazatelů kvality správy použila Světová banka při poslední analýze v roce 2004 celkem 352 dílčích ukazatelů z celkem 37 zdrojů od 31 organizací s mezinárodní působností. Do srovnání zahrnuje 209 zemí. Své zkoumání od úvodního roku 1996 prováděla vždy v dvouletých intervalech. Určitou nevýhodou těchto dat je jejich subjektivita. Každý ze sledovaných ukazatelů nabývá normalizovaných hodnot v intervalu od –2,5 (nejhorší výsledek) do +2,5 (nejlepší výsledek).

⁴ Více na http://www.bertelsmann-transformation-index.de/fileadmin/pdf/Anlagen_BTI_2008/BTI_2008_Ranking_EN.pdf

Tabulka č. 2: Ukazatele kvality správy Estonska v letech 1996–2005

ukazatele kvality správy v letech:	1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005
rozsah demokracie	0,72	0,78	0,89	0,97	0,99	1,10	1,05
politická stabilita	0,60	0,74	0,64	0,89	1,04	0,92	0,68
výkonnost vlády	0,53	0,45	1,04	0,82	1,04	0,95	1,03

Poznámka: Ukazatele kvality správy nabývají normalizovaných hodnot od -2,5 (nejhorší výsledek) do +2,5 (nejlepší výsledek).

Zdroj: World Bank, (2005)

3.2.2. Lotyšsko

Podobně jako v Estonsku, i v Lotyšsku byl rozvoj demokratických principů komplikován omezeným volebním právem u ruské menšiny. Mnoho jejích členů až do současnosti nemá lotyšské občanství. Lotyšsko po vyhlášení nezávislosti v roce 1991 automaticky přidělilo občanství jen těm obyvatelům, kteří jím disponovali před rokem 1940, nebo jejich potomkům (Strmiska, M., a kol., 2005). Ostatní obyvatelé Lotyšska museli projít procesem naturalizace (Country Report BTI, 2008). Zájem o naturalizaci mezi ruskou menšinou ovšem začal růst až se vstupem Lotyšska do Evropské unie. Plnohodnotné zapojení ruské menšiny do lotyšské politiky tedy probíhalo ještě pomaleji než v Estonsku. Důsledkem bylo přetrvání poměrně silné nacionalistické konfliktní linie v rámci lotyšského stranického systému. Politické strany, které reprezentovaly nelitevské voliče, byly obvykle nazývány jako „levicové“, protože více inklinovaly k sociálně-demokratickým myšlenkám. Stranický systém Lotyšska se konsolidoval velmi pomalu.⁵ Až do roku 2006 se vždy před parlamentními volbami objevila řada nových politických subjektů. Jeden z nich byl současně vítězem voleb. Tyto politické subjekty těžily z personalizace lotyšské politiky. Politické strany byly ve společnosti slabě etablovány. Voliči se vyznačovali značnou volatilitou. Pro lotyšské politické strany bylo charakteristické, že prezentovaly zájmy vybraných zájmových skupin (oligarchů). Lotyšská politika se potýkala se značnou korupcí a bující byrokracií (Country Report BTI, 2008). Vlády, které vzešly z voleb, byly nestabilní. Tvořilo je hned několik politických stran často heterogenní ideologické orientace. Jejich výkonnost byla poměrně nízká, jak ukazuje tabulka Světové banky. V případě Bertelsmannova transformačního indexu se Lotyšsko umístilo až za ostatními pobaltskými státy. Prosazení dlouhodobých hospodářských záměrů nebylo v nestálém lotyšském politickém systému snadné.

⁵ Podrobnější popis politického vývoje v Lotyšsku viz Příloha I.

Tabulka č. 3: Ukazatele kvality správy Lotyšska v letech 1996–2005

ukazatele kvality správy v letech:	1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005
rozsah demokracie	0,46	0,73	0,84	0,86	0,94	0,96	0,89
politická stabilita	0,54	0,27	0,48	0,80	1,05	0,89	0,83
Výkonnost vlády	-0,34	0,24	0,29	0,71	0,74	0,64	0,68

Poznámka: Ukazatele kvality správy nabývají normalizovaných hodnot od -2,5 (nejhorší výsledek) do +2,5 (nejlepší výsledek).

Zdroj: World Bank, (2005)

3.2.3. Litva

Budování demokracie v Litvě nebylo na rozdíl od ostatních Pobaltských zemí poznamenáno problémem naturalizace etnických menšin. Litva zvolila po vyhlášení své nezávislosti v roce 1990 velkorysé řešení. Přistoupila ke zrovnoprávnění Rusů a Poláků. V litevském stranickém systému proto výhradně převládala socioekonomická konfliktní linie (Strmiska, M., a kol., 2005). Stranický systém byl v 90. letech poměrně ustálený.⁶ V následujícím období nabývaly na síle nové populistické formace. Příčinou tohoto jevu byla rostoucí personifikace litevské politiky. Značně vzrostla korupce ve veřejné sféře. Někteří z nejvyšších představitelů státu se museli vzdát svých postů, protože byli obviněni z účasti na korupčních kauzách (Country Report BTI, 2008). Litevské vlády lze charakterizovat jako poměrně nestabilní. Jednalo se zpravidla o koaliční vlády, které byly ideologicky nesourodé. Přes tyto nedostatky však podle Evropské komise patřila Litva mezi nejlépe připravené země na vstup do Evropské unie ve smyslu implementování evropských norem do její legislativy. Ukazatel výkonnosti vlád Světové banky dokazuje, že Litva se v tomto směru skutečně zlepšovala.

Tabulka č. 4: Ukazatele kvality správy Litvy v letech 1996–2005

ukazatele kvality správy v letech:	1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005
rozsah demokracie	0,71	0,86	0,96	0,85	0,99	0,98	0,90
politická stabilita	0,44	0,27	0,25	0,90	1,11	0,85	0,88
výkonnost vlády	-0,16	0,20	0,46	0,64	0,77	0,72	0,85

Poznámka: Ukazatele kvality správy nabývají normalizovaných hodnot od -2,5 (nejhorší výsledek) do +2,5 (nejlepší výsledek).

Zdroj: World Bank, (2005)

3.2.4. Slovinsko

Ve Slovinsku existoval od prvopočátku všeobecný konsensus s demokratickými principy. Slovinský stranický systém je konsolidovaný (Strmiska, M., a kol., 2005). Tvoří jej 5–7 relevantních

⁶ Podrobnější popis politického vývoje v Litvě viz Příloha I.

politických subjektů, které vzejdou z parlamentních voleb.⁷ Většina politických stran se profiluje směrem ke středu stranického systému. Po volbách ve Slovinsku zpravidla vznikají koaliční vlády. Ani jedna z nich dosud nevydržela v nezměněné podobě až do konce svého volebního období. Znepokojení vyvolala snaha poslední slovinské vlády zasahovat do činnosti nezávislých médií (Country Report BTI, 2008). Podobné aktivity jsou obecně vnímány jako narušování demokracie. Bertelsmannův transformační index tradičně řadí Slovinsko na nevyšší příčky. Slovinsko je považováno za jednu z nejlepe se transformujících zemí světa.

Tabulka č. 5: Ukazatele kvality správy Slovinska v letech 1996–2005

ukazatele kvality správy v letech:	1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005
rozsah demokracie	0,95	0,86	0,94	1,07	1,09	1,13	1,08
politická stabilita	0,88	0,99	0,80	1,19	1,13	0,99	0,94
výkonnost vlády	0,52	0,68	0,79	0,87	1,00	0,95	0,99

Poznámka: Ukazatele kvality správy nabývají normalizovaných hodnot od -2,5 (nejhorší výsledek) do +2,5 (nejlepší výsledek).

Zdroj: World Bank, (2005)

3.2.5. Bulharsko

Do parlamentních voleb, které se v Bulharsku konaly v roce 2001, byl jeho stranický systém označován jako dualistický (Strmiska, M., a kol., 2005). Na jedné jeho straně stála přejmenovaná, ovšem netransformovaná, komunistická strana (tj. Bulharská socialistická strana (BSP)). Na straně druhé se nacházely demokratické síly zastoupené nejprve Svazem demokratických sil (SDS) a později koalicí reformistů nazvanou Spojené demokratické síly (ODS).⁸ Charakter konfliktní linie ve stranickém systému se tedy nesl ryze ve smyslu komunismus versus antikomunismus. Toto rozložení politických sil bránilo rozvoji stranického systému. Transformace bulharského politického systému se v porovnání s ostatními zkoumanými zeměmi prodloužila. Důsledkem byla velmi slabá výkonnost vlád, které měla negativní vliv na bulharskou ekonomiku (viz tabulka č. 6). Vlády byly mimo jiné podezřívány z napojení na mocné ekonomické zájmové skupiny, které měly ovlivňovat jejich rozhodnutí (Country Report BTI, 2008). V současnosti zůstává postavení bulharské levice stabilnější než pravice. Pravicové strany soupeří o voliče mezi sebou navzájem a jejich snaha o integraci zpravidla troskotá. To nahrává Bulharské socialistické straně. S blížícím se vstupem Bulharska do Evropské unie se stranická konfliktní linie proměnila na soubor proevropských/proreformních stran versus antiliberálních nacionalistických stran. Nutnost splnit kritéria nezbytná pro začlenění

⁷ Podrobnější popis politického vývoje ve Slovinsku viz Příloha I.

⁸ Podrobnější popis politického vývoje v Bulharsku viz Příloha I.

do Evropské unie přinutila Bulharsko učinit opatření posilující demokracii a tržní mechanismy v ekonomice země. Mnoho úkolů však před bulharskými vládami stále zůstává. Bulharsko vstoupilo do Evropské unie v roce 2007.

Tabulka č. 6: Ukazatele kvality správy Bulharska v letech 1996–2005

ukazatele kvality správy v letech:	1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005
rozsah demokracie	0,11	0,43	0,54	0,51	0,50	0,57	0,59
politická stabilita	-0,08	0,36	0,09	0,41	0,36	0,06	0,16
výkonnost vlády	-0,64	-1,03	-0,12	0,00	-0,07	0,00	0,23

Poznámka: Ukazatele kvality správy nabývají normalizovaných hodnot od -2,5 (nejhorší výsledek) do +2,5 (nejlepší výsledek).

Zdroj: World Bank, (2005)

3.2.6. Rumunsko

Parlamentních volebních klání, která se uskutečnila v Rumunsku od roku 1990, se tradičně účastnilo poměrně velké množství politických subjektů (Kubát, M., a kol., 2004).⁹ Rumunský stranický systém se vyznačoval častým vznikem nových politických stran, které sloužily spíše k uspokojení osobních ambicí jejich zakladatelů než k oslovení voličů zajímavým politickým programem. Během volených období odcházeli zvolení zástupci ze svých mateřských politických stran, aby vytvořily nové, vlastní politické strany. V rumunském parlamentu však bylo vždy zastoupeno přibližně osm politických subjektů. Ideologicky byly poměrně polarizované. Neexistence protikomunistické opozice v poslední fázi totalitního režimu způsobila, že se boj o politickou moc v Rumunsku na počátku 90. let odehrál výhradně mezi členy bývalé komunistické strany. Jejich důvěra v demokracii a tržní mechanismy byla poměrně nízká. Proces politické a ekonomické transformace se proto v Rumunsku opozdil. Výkonnost vlád byla dle údajů Světové banky (viz tabulka č. 7) po celé období slabá. Reformy, o které se vlády pokoušely od poloviny 90. let, byly považovány za polovičaté (Country Report BTI, 2008). Provázel je pokles životní úrovně velké části obyvatel. Nedůvěra Rumunů vůči politické reprezentaci rostla. Rumunské vlády byly napojeny na silné zájmové skupiny, které ovlivňovaly jejich rozhodování. Klientelismus byl považován za fenomén rumunské politiky. Neschopnost vlád bránit se tlakům zájmových skupin se v současnosti odráží v jejich omezené úspěšnosti při zavádění reforem, které souvisejí se vstupem země do Evropské unie.

⁹ Podrobnější popis politického vývoje v Rumunsku viz Příloha I.

Tabulka č. 7: Ukazatele kvality správy Rumunska v letech 1996–2005

ukazatele kvality správy v letech:	1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005
rozsah demokracie	-0,04	0,20	0,42	0,38	0,39	0,38	0,36
politická stabilita	0,31	0,10	-0,18	0,22	0,24	0,15	0,03
výkonnost vlády	-0,88	-0,63	-0,67	-0,32	-0,16	-0,11	-0,03

Poznámka: Ukazatele kvality správy nabývají normalizovaných hodnot od -2,5 (nejhorší výsledek) do +2,5 (nejlepší výsledek).

Zdroj: World Bank, (2005)

3.3. Zhodnocení charakteristik demokracie v zemích „6CE“ a jejich vliv na ekonomický růst

Výsledky výzkumu Polity IV Project v tabulce č. 8 přehledně shrnují významné institucionální změny, které vedly k posílení demokratických principů u námi sledované šestice zemí („6CE“). Litva a Slovinsko byly z institucionálního hlediska plnohodnotnými demokraciemi od vyhlášení jejich nezávislosti v roce 1991. Jejich politické systémy byly založené na konkurenci, stranické systémy byly konsolidované a vztahy mezi mocí zákonodárnou a výkonnou byly vnímány jako vyvážené. Pozvolné zlepšování politického prostředí bylo patrné u Rumunska. Posíleny byly prvky konkurence v případě jmenování hlavy státu a soutěže politických stran o moc (XRREG – 3, XRCOMP – 3, PARCOMP – 4). Vztah mezi mocí výkonnou a zákonodárnou se v roce 2004 dostal na pozici shodnou se standardními demokraciemi (XCONST – 7). Z údajů je rovněž patrný odklon bulharského stranického systému od dualistické podoby v roce 2001 (PARCOMP – 4). Výsledky hodnocení Estonska jsou ovlivněny vyloučením části obyvatel země z účasti na politickém životě a nízkou zakotveností politických stran (PARREG – 3). Existenci poměrně silné nacionalistické konfliktní linie zachycuje ukazatel PARCOMP – 3. V případě Lotyšska je nízká hodnota ukazatele PARREG – 2 způsobena nejen vyloučením ruského etnika z politického dění, ale zejména nízkou konsolidovaností stranického systému. Překvapivě nejnižších hodnot kombinovaného ukazatele politických systémů dosahuje Estonsko, které je následováno Lotyšskem.

Tyto údaje o institucionálním zakotvení demokracie nám zprostředkovávají informace o:

- (ne)existenci mechanismů přenosu nejrůznějších názorů (zájmů) veřejnosti k orgánům státní moci;
- (ne)dodržování rovnováhy mezi orgány státní moci;
- zajištění konkurence mezi politickými subjekty;
- respektování pravidelného střídání vlád u moci atd.

Tabulka č. 8: Hodnocení Polity IV Project Slovinska, Bulharska, Rumunska a Pobaltských zemí od roku 1990

datum vzniku daného politického systému	datum zániku daného politického systému	trvalost politického systému	ukazatel demokracie	ukazatel autokracie	kombinovaný ukazatel politických systémů	existence pravidel při přijímání hlavy státu do úřadu (XRREG)	výskyt konkurence při přijímání hlavy státu do úřadu (XRCOMP)	otevřenost procesu přijímání hlavy státu do úřadu pro občany (XROPEN)	omezení působnosti výkonné moci pomocí stanovených pravidel rozhodování (XCONST)	existence pravidel pro vyjádření politických preferencí (PARREG)	konkurence mezi alternativními politickými preferencemi (PARCOMP)
SLOVINSKO											
25.6.1991	-	13	10	0	10	3	3	4	7	5	5
BULHARSKO											
30.3.1990	23.7.2001	11	8	0	8	3	3	4	7	2	3
24.7.2001	-	3	9	0	9	3	3	4	7	2	4
RUMUNSKO											
21.6.1990	15.11.1996	6	5	0	5	2	2	4	5	2	3
16.11.1996	20.12.2004	7	8	0	8	3	3	4	6	2	4
21.12.2004	-	0	9	0	9	3	3	4	7	2	4
ESTONSKO											
6.9.1991	-	13	7	1	6	2	2	4	7	3	3
LOTYŠSKO											
6.9.1991	-	13	8	0	8	2	2	4	7	2	4
LITVA											
6.9.1991	-	13	10	0	10	3	3	4	7	5	5

Poznámka: Kombinovaný ukazatel politických systémů nabývá hodnot od -10 (autokracie) do +10 (demokracie). Vypočítán je odečtením ukazatele autokracie od ukazatele demokracie, jehož hodnoty se pohybují od 0 do -10, resp. 0 až +10. Tzv. standardizovaná hodnocení autorit, které nabývají hodnot -66, -77 nebo -88, symbolizují případy, v nichž se země ocitly v situaci okupace zahraničními silami během války, zkolabovala v nich vláda a zemi zachvátila anarchie nebo probíhalo transformační období, kdy vznikly zcela nové instituce. Jednotlivé číselné hodnoty ukazatelů autokracie a demokracie jsou dosaženy na základě stanoveného systému kódování vycházejícího z podrobnějších ukazatelů charakteru politických institucí. Každý z těchto ukazatelů má stanovenou své vlastní číselné hodnocení, jehož cílem je věrně vykreslit stav v dané oblasti politických institucí.

Zdroj: Marshall, M. G., Jagers, K., (2005)

Na výkonnost vlád má ovšem vliv řada dalších faktorů. Mezi nejdůležitější z nich patří nezávislost médií a transparentnost při nakládání s veřejnými zdroji. Růst nezávislosti médií souvisí s naplňováním svobody slova. Transparentnost veřejného sektoru je nepřímo spojována s mírou korupce v zemi. Platí, že čím více je omezována nezávislost médií vládou a čím vyšší je korupce v zemi, tím větší je pravděpodobnost, že efektivita výkonu vlády bude nízká. Z politického úhlu pohledu brání nedostatek informací voličům v objektivním hodnocení kompetentnosti vlád. Z ekonomického úhlu pohledu se například nedostatek informací negativně podepisuje na rychlosti inovací nebo podpoře investic a tím i na růstu produktivity. Netransparentnost veřejného sektoru často svádí vlády k účelnému plýtvání s veřejnými zdroji, které pro ekonomiky není přínosné.

Výzkum nezávislosti médií každoročně provádí organizace Freedom House. Publikuje tzv. ukazatel svobody tisku. Měrou korupce se celosvětově zabývá organizace Transparency International. Sestavuje tzv. index vnímání korupce (CPI). Hodnoty těchto dvou ukazatelů nám umožňují dokreslit zjištění Světové banky, které jsme zmínili výše v textu a upozornit na možné příčiny toho, proč země jako Bulharsko a Rumunsko, které mají z institucionálního hlediska dobře zavedeny demokratické principy, dosahují nízké výkonnosti vlád.

Podle údajů organizace Freedom House byla média v Bulharsku nezávislá pouze v období let 2000-2003. V ostatních letech byla ovlivněna politickými nebo ekonomickými zájmovými skupinami. V Rumunsku byla média pouze částečně nezávislá, a to po celou dobu od pádu Ceausescovy diktatury. Snaha vlád ovlivnit média s sebou přinášela účelná zkraslování či zamlčování informací před voliči. Nezávislá média by totiž otevřeně informovala voliče o jejich nekompetentnosti (resp. neefektivitě). Vlády se tímto bránily kontrole ze strany veřejnosti. Omezená svoboda slova měla také své negativní ekonomické důsledky. V současném světě, v němž je úspěch založen na využití informačních technologií, představovala omezená svoboda slova pro obě země konkurenční nevýhodu.

Tabulka č. 8 rovněž potvrzuje, že v Bulharsku i Rumunsku byla korupce vnímána jako poměrně rozšířená. Rumunsko mělo nejhorší výsledky mezi zeměmi „6CE“. Napojení vlád na silné zájmové skupiny bránilo Bulharsku a Rumunsku v zavedení potřebných ekonomických reforem. Cílem reforem měla být stabilizace ekonomik, podpora tržních mechanismů a vyšší konkurenceschopnost ekonomik.

Tabulka č. 8: Index vnímání korupce (CPI)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Estonsko	5,7	5,7	5,7	5,6	5,6	5,5	6,0	6,4	6,7	6,5
Lotyšsko	2,7	3,4	3,4	3,4	3,7	3,8	4,0	4,2	4,7	4,8
Litva	-	3,8	4,1	4,8	4,8	4,7	4,6	4,8	4,8	4,8
Slovinsko	-	6,0	5,5	5,2	6,0	5,9	6,0	6,1	6,4	6,6
Bulharsko	2,9	3,3	3,5	3,9	4,0	3,9	4,1	4,0	4,0	4,1
Rumunsko	3,0	3,3	2,9	2,8	2,6	2,8	2,9	-	3,1	3,7

Poznámka: Index vnímání korupce nabývá hodnot od nuly (velká míra korupce) do deseti (korupce se v zemi prakticky nevyskytuje).

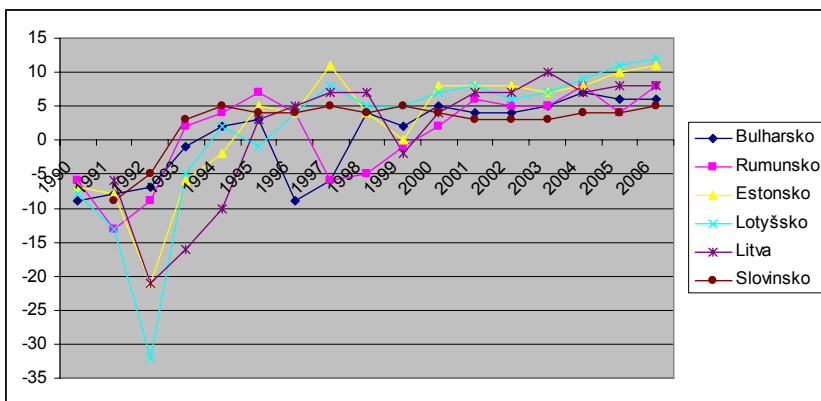
Zdroj: Transparency International

Opačným příkladem bylo Estonsko. Jeho hodnoty kombinovaného ukazatele politických systémů jsou v současnosti horší než u Bulharska a Rumunska. Ovšem média byla v této zemi nezávislá. Míra korupce měla v čase tendenci klesat. Tyto faktory přispěly k tomu, že výkonnost estonských vlád byla lepší než těch bulharských a rumunských.

Demokracie má tedy v sobě zabudovány mechanismy, které přispívají ke vzniku podmínek pro dlouhodobý růst ekonomik. Je však nutné, aby v praxi demokracie splňovala nejenom znaky sdílení moci a adaptability, ale i znak otevřenosti. Právě otevřenost demokracie v sobě skrývá potřebu rozvoje nezávislosti médií a transparentnosti veřejného sektoru. Na příkladu Bulharska či Rumunska se lze přesvědčit, že jejich vlády sice vzešly z legitimních voleb, ale jejich postavení bylo slabé, protože otevřenost demokracie u nich nebyla dostatečná. Vlády pak s obtížemi a zdlouhavě prosazovaly koncepce, které měly podpořit konkurenceschopnost jejich ekonomik.

Halperin, Siegle, Weinstein (2005) uvádějí, že v porovnání s autoritativními režimy je hospodářský růst v rozvíjejících se demokraciích stabilnější co se týče jeho míry kolísání i délky v čase. Graf č. 2 znázorňuje ekonomický růst v zemích „6CE“ v letech 1990–2006. Z grafu je patrné, že u zemí s konsolidovanými stranickými systémy, rovnovážným vztahem mezi orgány státní moci, nezávislými médii či nižší mírou korupce kolísá ekonomický růst méně. Jedná se například o Slovinsko. Naopak rumunská ekonomika kolísá značně. Data nám potvrzují, že čím více je rozvinuta demokracie v zemi (resp. čím vyzrálejší je její politický systém), tím stabilnější je míra ekonomického růstu. Dlouhodobě dobré ekonomické výsledky nám umožňují předpokládat, že země, které jich dosáhly, vytrvale usilují o růst své konkurenceschopnosti. Jejich vyspělý politický systém má pozitivní vliv zejména na jejich celkovou produktivitu výrobních faktorů.

Graf č. 2: Ekonomický růst Pobaltských zemí, Slovinska, Bulharska, a Rumunska v letech 1990–2006 (v %)



Zdroj: World Bank

4. ZÁVĚR

Demokracie se vyznačuje třemi základními znaky – sdílením moci, otevřeností a adaptibilitou – které jsou mezi sebou úzce propojeny. Země, jež usilují o rozvoj demokracie, nesmí výrazně zanedbat žádnou z nich. Není tudíž důležité pouze institucionální nastavení demokratických principů, ale také ochota společnosti tyto principy respektovat a řídit se jimi.

Ve vyspělých demokraciích voliči disponují prostředky, pomocí nichž jsou schopni odhalit kompetentnost vlád. Uplatňují své právo kontroly nad veřejnou mocí a nutí tím vlády k efektivnímu chování. Voliči ve vyspělých demokraciích jsou vzděláni ve smyslu znalosti výhod, které s sebou přináší tržní mechanismy. Naplnění svobody slova ve vztahu k médiím se pozitivně odráží v jejich vysoké míře informovanosti. Ekonomické vzdělání a informovanost voličů jsou faktory, které vlády ve vyspělých demokraciích odrazují od netransparentního chování.

Jedním ze základních cílů vlád je vytrvat u moci co nejdéle. Pokud chtějí být znovu zvoleny, vlády musí činit nezbytné kompromisy, které zohledňují přesvědčení voličů a současně jsou prospěšné pro ekonomiky. Ve vyspělých demokraciích mají voliči větší zkušenost s pozitivy, která s sebou přináší vyšší konkurenceschopnost ekonomiky. Vlády v těchto zemích proto snáze zavádějí reformy, jejichž účelem je vytvořit podmínky pro dlouhodobý růst hospodářství.

Země „6CE“ v letech 1990–2007 formovaly a rozvíjely své demokratické principy. Tyto země lze rozdělit do tří skupin. První tvoří Estonsko a Lotyšsko, kterým se nedařilo naplnit znak sdílení moci. Z jejich politického života bylo vyloučeno ruské etnikum. Tato skutečnost ovlivňovala podobu jejich stranických systémů. Nenarušila ovšem základní mechanismy fungování jejich politického systému a nevytvářela uvnitř společnosti obou zemí hlubší konflikty, které by demokracii mohly ohrozit. Ve druhé skupině zemí, která měla problémy s otevřeností demokracie, se nacházelo Bulharsko a Rumunsko. Jejich vlády omezovaly svými zásahy svobodu slova a byly napojeny na silné zájmové skupiny, jež ovlivňovaly jejich jednání. Kontrola veřejnosti ve vztahu k vládě tedy měla své nedostatky, a tyto přispívaly k netransparentnímu chování vlád. Úzký vztah mezi vládami a zájmovými skupinami navíc často bránil v zavedení nezbytných ekonomických reforem. Třetí skupina zemí se skládá ze Slovinska a Lotyšska. Jejich stranické systémy byly konsolidované, vztah mezi orgány státní moci byl vyvážený a nezávislost médií byla respektována. Litva se však potýkala s vyšší mírou korupce než Slovinsko. Přesto byly charakteristiky demokracie u těchto dvou zemí naplněny nejlépe.

Ze zkoumání vyplynulo, že výkonnost vlád byla ovlivněna především mírou jejich otevřenosti. Čím nižší byla otevřenost demokracie v zemi,

tím nižší byla efektivita výkonu vlád. Bulharsko a Rumunsko, které byly v tomto směru dobrým příkladem, se následkem slabosti svých vlád jen pomalu uchylovaly k reformám, které měly posílit konkurenceschopnost jejich ekonomik. Hospodářský růst Bulharska a Rumunska také kolísal mnohem více než například ten Slovinska. Předpokládáme proto, že Slovinsko (resp. jeho vlády) úspěšně pracovalo na vytváření podmínek, které zajišťovaly dlouhodobý stabilní růst hospodářství.

Pozitivní vliv na rozvoj demokracie a tržních mechanismů u všech námi sledovaných zemí „6CE“ měla jejich touha stát se členy Evropské unie. Estonsko, Lotyšsko, Litva a Slovinsko vstoupily do Evropské unie v roce 2004. Bulharsko a Rumunsko je následovaly o tři roky později.

Na závěr můžeme konstatovat, že jsme se přesvědčili, že demokracie má kladný vliv na dlouhodobý růst ekonomik. Čím vyspělejší demokratické principy v zemích jsou, tím více jsou vlády ze strany voličů nuceny k efektivnímu chování. To obvykle vytváří prostor pro reformní kroky, jejichž cílem je posílení konkurenceschopnosti ekonomik.

5. POUŽITÁ LITERATURA

CABADA, L. – DVOŘÁKOVÁ, V., a kolektiv: Komparace politických systémů III.. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2004. 330 s. ISBN 80-245-0806-0.

Country reports BTI, 2008. Dostupný na [www: www.bertelsmann-transformation-index.de](http://www.bertelsmann-transformation-index.de)

DE HAAN, J. – LUNDSTRÖM, S. – STURM, J. E.: Marked-oriented Institutions and Policies and Economic Growth: A Critical Survey. Journal of Economic Surveys, 2006, č. 20, s. 159-191.

Encyklopedie Wikipedia. Dostupný na [www: www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org)

FIDRMUC, J.: Political support for reforms: Economics of voting in transition countries. European Economic Review, 2000, č. 44, s. 1491 – 1513.

FIDRMUC, J.: Economic reform, democracy and growth during post-communist transition. European Journal of Political Economy, 2003, č. 19, s. 583-604.

GIAVAZZI, F. – TABELLINI, G.: Economic and Political Liberalizations. INNOCENZO GASPARINI INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH, 2004, Working paper č. 264, s. 1-36.

HALPERIN, M. H. – SIEGLE, J. T. – WEINSTEIN, M. M.: The Democracy Advantage. How Democracies Promote Prosperity nad Peace. 1. vyd. New York: Routledge, 2005. 290 s. ISBN 0-415-95052-X.

KAUFMANN, D. – KRAAY, A. – MASTRUZZI, M.: Governance Matters V: Governance Indicators for 1996–2005. 2006. Dostupný na [www: www.worldbank.org/wbi/governance/](http://www.worldbank.org/wbi/governance/)

KUBÁT, M., a kolektiv: Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy. 1. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2004. 432 s. ISBN 80-86432-90-4.

MARSHALL, M. G. – JAGGER, K.: Polity IV Data Set. 2002. Dostupný na [www: www.cidcm.umd.edu/polity](http://www.cidcm.umd.edu/polity)

PINTO, P. M. – TIMMONS, J. F.: The Political Determinant's of Economic Performance: Political Competition and the Sources of Growth. Comparative Political Studies, 2005, č. 1, s. 26-50.

PERSSON, T. – TABELLINI, G.: Democatic capital: The nexus of political end economic change. INNOCENZO GASPARINI INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH, 2006, Working paper č. 308, s.1-48.

PRZEWORSKI, A. – LIMONGI, F.: Political Regimes and Economic Growth. Journal of Economic Perspectives, 1993, č. 7, s. 51-69.

STRMISKA, M. – HLOUŠEK, V. – KOPEČEK, L. – CHYTILEK, R.: Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. s. 727. ISBN 80-7367-038-0.

TABELLINI, G.: The Role of the State in Economic Development. KYKLOS, 2005, č. 2, s. 283-303.

Freedom House: ukazatel svobody tisku. Dostupný na [www: www.freedomhouse.org](http://www.freedomhouse.org)

Freedom House: ukazatel politických práv a občanských svobod. Dostupný na [www: www.freedomhouse.org](http://www.freedomhouse.org)

Transparency International: index vnímání korupce. Dostupný na [www: www.transparency.org](http://www.transparency.org)

Světová banka: ekonomický růst (v %). Dostupný na [www: www.worldbank.org](http://www.worldbank.org)

ŽÍDEK, L.: Dějiny světového hospodářství. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 391 s. ISBN: 978807380052.

PŘÍLOHA I.

Estonsko

Estonsku se otevřela cesta k získání nezávislosti v polovině 80. let, když se k moci v Sovětském svazu dostal M. S. Gorbačov (Strmiska, M., a kol., 2005 a dále Cabada, L., Dvořáková, V., a kol., 2004). Jeho politiky perestrojky a glasnost vedly v estonském prostředí k rozvoji opozice a k nárůstu protisovětského hnutí. Proměna Estonska v demokracii se odehrávala ve třech etapách. Od roku 1986 do podzimu 1988 se v Estonsku krystalizovaly zárodky pozdějších politických formací. V druhé fázi, která trvala do jara 1990, vznikla Lidová fronta. Jednalo se o široké proreformně orientované hnutí. Z počátku jeho existence v něm hráli rozhodující roli proreformně orientovaní komunisté. Vítězství Lidové fronty ve volbách do Kongresu lidových zástupců SSSR v roce 1989 představovalo skutečný odrazový můstek pro demokratizaci Estonska. Do tohoto období rovněž spadají první pokusy o ekonomické reformy. V srpnu 1991 byla poslední etapa transformace politického systému završena vyhlášením nezávislosti Estonska.

Estonsko se rozhodlo pro vytvoření parlamentního politického systému. Pro volby do jednokomorového parlamentu byl zvolen poměrný volební systém. Zvláštností Estonska bylo, že volební právo bylo přiznáno pouze estonským občanům, tj. těm, kteří měli estonské občanství ke dni 16. 6. 1940, a jejich potomkům. Toto opatření bylo reakcí na diskriminaci estonské populace během totalitního režimu. První svobodné parlamentní volby po dosažení nezávislosti se v Estonsku konaly na podzim 1992. Voliči v nich diskvalifikovali politické subjekty hlásící se k levici. Vítězem voleb se stal blok Vlast (I). Pravostředovou koaliční vládu s ním vytvořily Umírnění (M) a Estonská strana národní nezávislosti (ERSP). V čele vlády stanul M. Laar (I). Laarova vláda se rozpadla v září 1994. Příčinou jejího rozpadu byly spory uvnitř I a ERSP, které vyvrcholily rozštěpením obou frakcí na radikály a umírněné. Jejich poslanecké kluby v parlamentu se rozdělily. Do voleb 1995 pak řídil zemi kabinet Andrese Taranda (M), který tvořili zástupci stran Laarovy koalice.

V parlamentních volbách v březnu 1995 byly nejuspěšnější strany levého středu. Nejvíce voličských hlasů obdržela Koaliční strana (KE). K vládní spolupráci přizvala Stranu středu (K). Skandál předsedy K Savisaara ovšem zapříčinil rychlý rozpad této vlády. V říjnu 1995 byl předseda KE Váhi znovu pověřen prezidentem republiky sestavením vlády. Tentokrát si za koaličního partnera zvolil Reformní stranu (ER). Vznikla pravostředová vláda.

Z estonských parlamentních voleb roku 1999 vzešla jako vítěz Strana středu (K). Její předseda Savisaar nebyl po volbách schopen sestavit většinovou vládní koalici. Iniciativa tak přešla na pravostředové strany.

Vládní koalici nakonec uzavřela Vlastenecká unie (I) společně s Umírněnými (M) a s Reformní stranou (ER). Ani tato vláda nezůstala v úřadu v nezměněné podobě po celé volební období. V roce 2002 byla vystřídána kabinetem K a ER.

Další řádné parlamentní volby se v Estonsku konaly v roce 2003. Opakovaně je vyhrála Strana středu (K). Všechny středové a pravicové politické strany však dopředu avizovaly, že s ní nebudou ochotny vstoupit do vlády. K tedy neměla ani dostatek mandátů pro získání většiny v parlamentu ani žádného partnera pro vyjednávání o možné spolupráci na vládní úrovni. Příležitosti se tedy chopil Svaz pro Estonskou republiku „Res Republica“, který ve volbách zaostal za K pouze o necelé procento hlasů. Spojil se s ER. Jejich pravicově laděná vláda padla v březnu 2005 a byla nahrazena centristickým kabinetem ER, ERL a K.

Poslední parlamentní volby se v Estonsku uskutečnily v roce 2007. Vyhrála je Reformní strana (ER) těsně následovaná Stranou středu (K). Předseda Reformní strany Ansip se zasadil o vytvoření vlády spolu se Svazem pro Estonskou republiku „Res Republica“ a se Sociálně demokratickou stranou (SE). SE vznikla v roce 2004 jako nástupnický subjekt koalice Umírněných (M).

Tabulka č. 1: Výsledky parlamentních voleb v Estonsku

název politické strany	zkratka	ideologická orientace	výsledky parlamentních voleb (v %)				
			1992	1995	1999	2003	2007
Blok "Vlast" ¹	I	pravice	22,0	7,9	16,1	7,3	
Koaliční strana	KE	levý střed	13,6	32,2	7,6		
Strana středu	K	střed	12,2	14,2	23,4	25,4	26,1
Umírnění ²	M	levý střed	9,7	6,0	15,2	7,0	10,6
Strana estonské národní nezávislosti	ERSP	pravice	8,8	v koalici s I			
Reformní strana	ER	pravý střed		16,2	16,0	17,7	27,8
Estonská venkovská lidová strana	EME	levice		v koalici s KE	7,3	13,0	7,1
Estonská sjednocená lidová strana ³	EÚRP	levice		5,9	6,1	2,2	1,0
Ruská strana Estonska	VEE	levice		v koalici s EÚRP	2,0	0,2	0,2
Republikánská a konzervativní lidová strana	VKR	pravice		5,0			
Svaz pro Estonskou republiku "Res Republica"	Res Publica	pravice				24,6	17,9
Estonská strana zelených	EER	pravý střed					7,1
Ostatní politické strany			33,7	12,6	6,3	2,6	2,2

Poznámka: 1. Tento blok křesťansko-demokratických a národně-konzervativních stran se v roce 1995 rozpadl. Na jeho aktivity navázala strana Vlastenecké unie (I). 2. Koalice umírněných se v roce 2004 transformovala v Sociálně demokratickou stranu (SE). 3. Estonská sjednocená lidová strana se v roce 2006 transformovala v Konstituční stranu.

Zdroj: Cabada, L., Dvořáková, V., a kol., (2004), Strmiska, M., a kol. (2005), Wikipedia

Lotyšsko

Kořeny přeměny Lotyšska v demokracii sahají do poloviny 80. let (Strmiska, M., a kol., 2005 a dále Cabada, L., Dvořáková, V., a kol., 2004). Tehdy se v Komunistické straně Lotyšska objevilo proreformně orientované křídlo, které reagovalo na Gorbačovovy politiky perestrojka a glasnost. Začala se prosazovat disidentská hnutí. Jejich charakter byl převážně nacionalistický. Spontánně vznikaly občanské iniciativy zaměřené na ochranu životního prostředí a lotyšské kulturní dědictví.

Ve volbách do Lotyšského nejvyššího sovětu v březnu roku 1990 jednoznačně vyhrály opoziční síly. Jednalo se o Lotyšskou lidovou stranu (LTF), která představovala široké hnutí typu fóra, a Lotyšské národní hnutí za nezávislost (LNNK). LNNK svůj politický program zaměřilo především na požadavek nezávislosti Lotyšska na SSSR. Nezávislost Lotyšsko získalo v roce 1991. Této události předcházely krvavé střety se zvláštními jednotkami, které jednaly na příkaz vlády v Moskvě. Lotyšsko se stalo parlamentní demokracií. Jeho jednokomorový parlament (Saeima) měl být volen pomocí poměrného volebního systému na dobu čtyř let. Do roku 1993, kdy se konaly další parlamentní volby, vládli v součinnosti v Lotyšsku předseda parlamentu Gorbunovs a předseda vlády Godmanis. Zahájeny byly první nezbytné reformy.

První parlamentní volby v autonomním Lotyšsku vyhrála politická strana Lotyšská cesta (LC). Do úřadu vlády vstoupila společně s Lotyšským zemědělským svazem (LZS). Vláda již po roce svého působení v červnu roku 1994 padla. Zástupci LZS nesouhlasili s vládní politikou v oblasti zemědělských cel a tarifů, a proto z koaliční vlády vystoupili. Menšinová vláda LC se následně opírala o levicové politické subjekty v parlamentu. Podpora vlády však byla nestabilní, což vedlo k vypsání předčasných parlamentních voleb.

Výsledkem parlamentních voleb v roce 1995 byla velká fragmentace lotyšského zákonodárského orgánu. Vítězná Demokratická strana „Hospodář“ (Saimnieks) nezískala pro svoji navrhovanou koaliční vládu v parlamentu dostatečnou podporu. I druhý pokus o sestavení vlády byl neúspěšný. Patovou situaci vyřešilo až pověření nestraníka, podnikatele Škēleho, ke zformování vlády. Škēleho ideologicky heterogenní vládu tvořili zástupci formací Demokratická strana „Hospodář“ (Saimnieks), Za vlast a svobodu (TuB), Lotyšská cesta (LC), Lotyšské národní hnutí za nezávislost (LNNK), Strana jednoty Lotyšska (LVP), a Lotyšský zemědělský svaz (LZS). Škēle rezignoval na post předsedy vlády v roce 1997. Reagoval tak na obvinění z autoritativního stylu své vlády. Záhy však sestavil vládu novou, která svým složením prakticky kopírovala tu předchozí. Po druhé rezignaci Škēleho v roce 1998 se pokračovalo v praxi širokého kabinetu, který však opustila strana Saimnieks.

Škēle v květnu 1998 založil Národní stranu (TP). Tento nový politický subjekt vyhrál parlamentní volby, které se uskutečnily o pět měsíců později. TP ovšem nebyla pověřena sestavením vlády. Toto privilegium získal člen strany LC Krištopans. Odmítl koalici s TP a vytvořil menšinovou koaliční vládu LC, TuB/LNNK a JP (resp. Nová strana). Během volebního období se opět projevila značná nestabilita lotyšského politického systému. Krištopansova vláda byla v roce 1999 nahrazena pravostředovým kabinetem v čele s Škēlem. Škēle přizval k vládní spolupráci LC a TuB/LNNK. Ideologická heterogennost vlády vedla v roce 2000 k odchodu LC a TuB/LNNK. Kontroverzní Škēle byl následně nahrazen na postu předsedy vlády Bērziņšem (LC) a vládu opět sestavily centristické s pravicové strany LC, TP, JP a TuB/LNNK.

Vítězem parlamentních voleb se v roce 2002 stala nově vzniklá strana Nová éra se ziskem 23,9% voličských hlasů. Koaliční pravostředová vláda Repše (JL) byla navíc složena z představitelů Lotyšské první strany (LPP), Lotyšské strany zelených (LZP), LZS a TuB/LNNK. V roce 2004 nastoupila do úřadu menšinová vláda, jejímž předsedou byl Emsise (LZP). Pravicový kabinet doplňovaly LZS, TP a LPP. Ve vládě byla zastoupena i JL, aniž by byla oficiálně členskou vládní koalice. Tato skutečnost se změnila, když byla na konci roku 2004 podepsána nová koaliční smlouva mezi TP, JL, LPP, LZS a LZP. Na jejím základě vznikl další nový kabinet, v jehož čele stanul Kalvītis (TP).

Největší počet hlasů voličů v parlamentních volbách 2006 obdržela Národní strana (TP). Koaliční vládu vytvořila s LZS, TuB a LPP. Tato vláda pod vedením A. Kalvītise vydržela v úřadu pouze do prosince 2007. Předsedou současné vlády je I. Godmanis.

Tabulka č. 2: Výsledky parlamentních voleb v Lotyšsku

název politické strany	zkratka	ideologická orientace	výsledky parlamentních voleb (v %)									
			1993		1995		1998		2002		2006	
Lotyšská cesta	LC	levý střed	32,4	•	14,7	↓	18,2	↑	4,9	↓	koal. s LPP	•
Lotyšské národní hnutí za nezávislost ¹	LNNK	pravice	13,4	•	6,4	↓	14,2	↑	5,4	↓	6,9	↑
Strana jednoty lidu ²	TSP	levice	12,0	•	5,6	↓	14,2	↑	18,9	↑	14,4	↓
Lotyšský zemědělský svaz ³	LZS	pravý střed	10,7	•	6,4	↓	2,5	↓	9,5	↑	16,7	↑
Lotyšská socialistická strana ⁴	LSP	levice	5,8	•	5,6	↓	koal. s TPS, L		koal. PCTVL		koal. s TSP	•
Za vlast a svobodu	TuB	pravice	5,4	•	11,6	↑	koal. s LNNK	•	koal. s LNNK	•	koal. s LNNK	•
Křesťanskodemokratická unie	KDS	pravý střed	5,0	•			2,3	•	koal. s LPP	•		
Demokratická strana "Hospodář"	DCP/Saimnieks	levice	4,7	•	15,2	↑	1,6	↓				
Strana jednoty Lotyšska	LVP	levice			7,1	•						
Národní hnutí za Lotyšsko-Zīģeristova strana	TKL	pravice			14,9	•	1,7	↓				
Národní strana	TP	pravice					20,9	•	16,7	↓	19,6	↑
Lotyšská sociálnědemokr. dělnická strana	LSDSP	levý střed			4,6	•	12,9	↑	4,0	↓	3,5	↓
Nová strana	JP	pravice					7,4	•				
Lotyšská první strana	LPP	pravice							9,6	•	8,6	↓
Nová éra	JL	pravý střed							23,9	•	16,4	↓
Za lidská práva sjednoceného Lotyšska	PCTVL	levice									6,0	•
Ostatní politické strany			10,6		7,9		4,1		7,1		7,9	

Poznámka: 1. Lotyšské národní hnutí za nezávislost se v roce 1995 přeměnilo z volnějšího hnutí na politickou stranu, která dostala název Lotyšská národní konzervativní strana (LNNK). Od roku 1998 ve volbách kandidovala v koalici s politickým sdružením Za vlast a svobodu (TuB). 2. Tento název přijala strana po volbách v roce 1993. Proměnila se z formace SLAT. Ve volbách v roce 2002 kandidovala ve volbách v koalici PCTVL (tj. TSP, LZS a L). V roce 2006 vstoupila do koalice Harmonický střed. 3. Ve volbách v roce 1995 v koalici s KDS. Od voleb v roce 2002 v koalici s Lotyšskou stranou zelených(LZP). 4. L je zkratka Strany za rovná práva.

Zdroj: Cabada, L., Dvořáková, V., a kol., (2004), Strmiska, M., a kol. (2005), Wikipedia

Litva

Počátek demokratizace Litvy spadá podobně jako u ostatních pobaltských států do poloviny 80. let (Strmiska, M., a kol., 2005) (Cabada, L., Dvořáková, V., a kol., 2004). V Litevské komunistické straně v té době vzniklo proreformní křídlo. Z něj se následně vyčlenilo Litevské přestavbové hnutí (Sajūdis), které se od roku 1989 podílelo na vládnutí v Litvě. V roce 1990 vyhlásila Litva nezávislost. Zásah moskevského centra ji ovšem pozastavil. Obnovena byla po úspěšném referendu v roce 1991. Ústava z roku 1992 v Litvě zavedla parlamentní formu demokracie. Legislativní moc je podle ní reprezentována

jednokomorovým parlamentem (Seimas), jehož poslanci jsou voleni pomocí smíšeného volebního systému.

Parlamentní volby v roce 1992 se nesly ve znamení porážky hnutí Sajūdis. Její příčinou byla nespokojenost obyvatel se stavem ekonomiky, nízká akceschopnost vlády Sajūdisu, odmítání autoritativní vlády jejího předsedy Landsbergise či nedostatečná organizační síť hnutí. Nejvíce hlasů obdržela ve volbách Litevská demokratická strana vlády (LDDP). Jednalo se o přejmenovanou Litevskou komunistickou stranu. Nový kabinet zahájil ekonomické reformy. LDDP vytrvala u moci po celé volební období.

Parlamentní volby v roce 1996 vynesly do úřadu vlády pravicové politické subjekty. Nejúspěšnější z nich byl Vlastenecký svaz Litevští konzervativci (TS-LK), které obdržel 31,3 % hlasů. Během volebního období 1996 – 2000 se u moci vystřídaly hned tři vlády. První byla složena z TS-LK, LKDP (Litevská křesťansko-demokratická strana) a LCS (Litevská unie středu). V roce 1999 vládla po velmi krátký časový interval úřednická vláda, kterou vystřídal kabinet složený s TS-LK, LKDP. Pravostředovým vládám se nedařilo provádět dobrou hospodářskou politiku.

Před parlamentními volbami v roce 2000 se v litevské stranické politice začala projevovat tendence k personalizaci politiky. Charisma vůdců stran se pro voliče stávalo důležitějším faktorem pro rozlišení mezi politickými subjekty než rozdíl v jejich politických programech. Ve stranickém systému se objevily nové politické subjekty jako Nová unie (NS) či Litevská liberální unie (LLS). Výzkumy veřejného mínění avizovaly, že jejich podpora mezi voliči je vysoká. Vítězem voleb se stala levicová Brazauskasova koalice, když získala 31,1% hlasů voličů. Vládu však sestavily strany Koalice nové politiky, která byla složena z LLS, NS, LCS a MKDS (Moderní křesťanskodemokratická unie). Tato vláda byla poměrně slabá a vnitřně nesourodá, což zapříčinilo její pád v roce 2001. K moci se dostává Brazauskasova koalice, která mezitím prošla procesem vzájemného slučování. V jejím kabinetu zasedli kromě nestraníků i představitelé NS. Tato vláda vytrvala v úřadu až do konce volebního období.

Prozatím poslední parlamentní volby se v Litvě konaly v roce 2004. Na prvním místě se v nich umístila nová populisticky orientovaná Strana práce (DP). Pod vedením Brazauskase byla sestavena koaliční vláda za účasti levicových a centristických formací LSDP, NS, DP a VNDP (Svaz rolnické a nové demokratické strany). Brazauskasova vláda však musela čelit korupčním skandálům. V červenci 2006 byla nahrazena vládou včele s G. Kirkalasem.

Tabulka č. 3: Výsledky parlamentních voleb v Litvě

název politické strany	zkratka	ideologická orientace	výsledky parlamentních voleb (v %)								
			1992	1996	2000	2004					
Litevská demokratická strana práce	LDDP	levice	42,6	• 10,1	↓						
Litevské přestavbové hnutí	Sajūdis	levý střed	20,5	•							
Litevská křesťansko-demokratická strana ¹	LKDP	pravice	12,2	• 10,4	↓	3,1	↓		1,4	↓	
Litevská sociálně-demokratická strana ²	LSDP	levice	5,9	• 6,9	↑	31,1	↑		20,7	↓	
Litevská unie středu	LCS	pravý střed	2,5	• 8,7	↑	2,9	↓		9,2	↑	
Vlastenecký svaz Litevští konzervativci	TS-LK	pravice		31,3	•	8,6	↓		14,7	↑	
Nová unie (sociální liberálové)	NS	levý střed				19,6	•	v koalici s LSDP	•		
Litevská liberální unie ³	LLS	pravý střed	1,5	• 1,9	↑	17,3	↑		11,4	↓	
Litevská rolnická strana	LVP	pravý střed		1,8	•	4,1	↑		6,6	↑	
Strana práce	DP	nezařaditelná							28,5	•	
Ostatní politické strany			11,4	25,7		9,1			7,5		

Poznámka: 1. V koalici s LDP a LPKTS. 2. Ve volbách v roce 2000 byla LDSP součástí tzv. Brazauskasova koalice (LDDP, LSDP, NDP a LRS). Ve volbách 2004 vystupovala v koalici s NS. 3. V roce 2004 byla LLS součástí Koalice Rolanda Paksase "Za řád a právo".

Zdroj: Cabada, L., Dvořáková, V., a kol., (2004), Strmiska, M., a kol. (2005), Wikipedia

Slovinsko

V průběhu 80. let ve Slovinsku vznikaly nejrůznější instituce občanské společnosti (Strmiska, M., a kol., 2005) (Cabada, L., Dvořáková, V., a kol., 2004). Nejčastěji usilovaly o demokratizaci země nebo o dosažení národní či mezinárodní suverenity země. V polovině 80. let se myšlenka demokratických reforem začala intenzivně prosazovat i u části členů Svazu komunistů Slovinska. Jeho reformní křídlo si rychle získalo vliv ve straně. Usilovalo o proměnu strany v moderní levicovou formaci. Koncem 80. let rovněž postupně vznikaly a obnovovaly se další politické subjekty. K nejvýznamnějším z nich patřila koalice Demokratická opozice Slovinska (DEMOS). DEMOS vyhrála první svobodné parlamentní volby, které proběhly ve svazových republikách Jugoslávie. Následně ji zasáhl proces štěpení podobně jako jiné formace tohoto typu v postkomunistických zemích. V zájmu stabilizace politické situace v zemi tudíž byly vypsány předčasné parlamentní volby.

Nezávislost byla ve Slovinsku vyhlášena v roce 1991. Předcházelo jí referendum, v němž se naprostá většina slovinské veřejnosti vyslovila pro samostatnost Slovinska. Slovinsko si zvolilo parlamentní politický systém. Jeho parlament je složen ze dvou komor. Volby do dolní komory (Státního shromáždění) jsou založeny na poměrném volebním systému se silnými prvky personalizace.

Parlamentní volby v roce 1992 se nesly ve znamení porážky někdejší široké antikomunistické koalice DEMOS. Největší počet volebních hlasů získal Liberální demokraté Slovinska (LDS). Kromě liberálních demokratů zasedli v Drnovšekově vládě zástupci Slovinských křesťanských demokratů (SKD), Sjednocené kandidátky (ZL) a Sociálně demokratické strany Slovinska (SDS). Poslední dva zmíněné subjekty se v roce 1993 sloučily a vytvořily politickou stranu Sjednocená kandidátka sociálních demokratů (ZLSD). Koncentrace probíhala také u dalších subjektů slovinského stranického systému. Před koncem volebního období ZLSD vládu opustila. Důvodem byl nesouhlas s úpravami důchodů. Spory se vyostřily i mezi zbývajícími členy tehdy již menšinové vlády LDS/SKD. Týkaly se ambicí Slovinska stát se členem EU či restitucí.

Řádné parlamentní volby v roce 1996 s přehledem vyhrála LDS. Sestavování vlády se neobešlo bez komplikací. Napoprvé při něm LDS nebyla úspěšná. Při druhém pokusu si zvolila za svého koaličního partnera Slovinskou lidovou stranu (SLS). Ukázalo se ovšem, že tato ideologicky nesourodá vláda nebude schopná najít u řady témat společné stanovisko. V praxi pak často vládní strany hlasovaly odlišně při schvalování zákonů v parlamentu. Na počátku roku 1999 podstoupila slovinská pravice proces integrace. Byla založena Koalice Slovinsko mezi SLS, SKD a SDS. SLS a SKD se sloučily. Vznik SLS+SKD vedl k odchodu ministrů SLS z Drnovškové vlády. Předsedovi vlády Drnovškovi se nepodařilo získat podporu pro jeho menšinový kabinet. Do funkce premiéra byl proto jmenován Bajuk (SLS+SKD). Po složitých parlamentních jednáních se mu podařilo získat v parlamentu důvěru pro jeho vládu složenou ze stran Koalice Slovinsko. Stabilita Bajukovy vlády byla od počátku narušována rozpory uvnitř SLS+SKD. Část členské základny se proto od SLS+SKD odtrhla a vytvořila v roce 2000 nový politický subjekt Nové Slovinsko-Křesťanská lidová strana (NSi). Vláda přestála tuto nelehkou stranickou situaci a vytrvala ve svém úřadu až do nadcházejících voleb.

Parlamentní volby, které se uskutečnily v roce 2000, s sebou přinesly porážku stran Bajukovy vládní koalice a posílení role LDS v rámci slovinského stranického systému. LDS opět vyhrála, a to se ziskem 36,2% volebních hlasů. Pro strany Bajukovy vládní koalice byla obhajoba mandátů obtížná. LDS se podle průzkumů veřejného mínění těšila oblibě u voličů už v období, kdy se Bajukova vláda ujala moci. Jednání o vytvoření nové vlády byla zdlouhavá. LDS postupně získala pro vládní koaliční spolupráci ZLSD, SLS+SKD a DeSUS (Demokratická strana důchodců Slovinska). Vláda vytrvala v nezměněné podobě až do roku 2002, kdy byl Drnovek zvolen slovinským prezidentem. Na postu předsedy vlády ho vystřídal Rop. Vláda současně postoupila určitou rekonstrukci, když ji opustila SLS+SKD.

V roce 2004 – poprvé od získání nezávislosti Slovinska – neuvítěžila v parlamentních volbách LDS. U voličů se projevila únava z její vlády. Preference strany rovněž klesly v důsledku spojování LDS s korupčními jevy. Sama LDS podcenila sílu svých soupeřů. Vítězem voleb se stala SDS. Předseda SDS Janša vytvořil vládu, ve které byly zastoupeny pravicové a středopravicové subjekty (SDS, NSi, SLS) a strana DeSUS. Vláda vytrvala v úřadu až do současnosti.

Tabulka č. 4: Výsledky parlamentních voleb ve Slovinsku

název politické strany	zkratka	ideologická orientace	výsledky parlamentních voleb (v %)				
			1992	1997	2000	2004	
Liberální demokraté Slovinska	LDS	levý střed	23,5	• 27,0	↑ 36,2	↑ 22,8	↓
Slovinští křesťanští demokraté	SKD	pravý střed	14,5	• 9,6	↓		
Sjednocená kandidátka sociálních demokratů ²	ZLSD	Levice	13,6	• 9,0	↓ 12,1	↑ 10,2	↓
Slovinská národní strana	SNS	pravý střed	10,0	• 3,2	↓ 4,4	↓ 6,3	↑
Slovinská lidová strana ¹	SLS	pravý střed	8,7	• 19,4	↑ 9,5	↓ 6,8	↓
Zelení Slovinska	ZS	Střed	3,7	• 1,8	0,9	• 0,7	↓
Slovinská demokratická strana	SDS	pravý střed	3,3	• 16,1	↑ 15,8	↓ 29,1	↑
Demokratická strana důchodců Slovinska	DeSUS	levice		4,3	• 5,2	↑ 4,0	↓
Nové Slovinsko - Křesťanská lidová strana	NSi	pravice			8,8	• 9,1	↑
Strana mladých Slovinska	SMS	nezařaditelná			4,3	• 2,1	↓
Ostatní politické strany			17,7	9,6	2,2	8,6	

Poznámka: 1. SLS a SKD v roce 2000. 2. ZLSD vznikla sloučením ZL (Sjednocené kandidátky) a Sociálně demokratické strany Slovinska (SDS) v roce 1993.

Zdroj: Cabada, L., Dvořáková, V., a kol., (2004), Strmiska, M., a kol. (2005), Wikipedia

Bulharsko

V Bulharsku se protikomunistická opozice objevila až na konci 80. let (Cabada, L., Dvořáková, V., a kol., 2004) (Kubát, M., a kol., 2004). Představovalo ji například odborové hnutí Podkrepa a ekologické hnutí Ekoglasnosť. Základy bulharského demokratického vývoje byly položeny počátkem roku 1990 při jednáních u tzv. kulatého stolu. Jednání se zúčastnili představitelé Bulharské komunistické strany (BKP) a zástupci opozice, kteří byli sdruženi ve Svazu demokratických sil (SDS). Výsledkem jednání byla dohoda o konání svobodných parlamentních voleb. První parlamentní volby v roce 1990 vyhrála Bulharská socialistická strana (BSP). Jednalo se fakticky o přejmenovanou BKP. Její vítězství bylo mimo jiné zapříčiněno slabou tradicí bulharského stranického systému.

Bulharsko bylo podle své nové ústavy parlamentní demokracií. Moc zákonodárná byla svěřena jednokomorovému parlamentu, resp.

Národním shromáždění. Volby poslanců do parlamentu probíhaly podle poměrného volebního systému.

V parlamentních volbách, které se konaly v roce 1991, obdržel nejvíce voličských hlasů Svaz demokratických sil (SDS). Do bulharského parlamentu se kromě něj probíjaly už jen Bulharská socialistická strana (BSP) a Hnutí za práva a svobody (DSP). SDS a BSP vytvořily dva silné ideologicky rozdílné bloky, které se vyznačovaly vzájemně konfrontační politikou. Tato rozložení politických sil ztěžovalo rozvoj bulharského stranického systému. Vláda SDS podporovaná zvnějšku DPS se neudržela po celé volební období z důvodu štěpení uvnitř SDS. V roce 1992 byla nahrazena poloúřednickou vládou.

V předčasných parlamentních volbách v roce 1994 zvítězila BSP. 43,5% hlasů voličů ji umožnilo získat absolutní většinu v parlamentu. Vláda BSP ovšem Bulharsko téměř přivedla k ekonomickému krachu. HDP klesal, země trápila hyperinflace, finanční trhy kolabovaly. Veřejnost reagovala masovými demonstracemi. Vláda BSP byla přinucena vypsát další parlamentní volby.

Vítězem mimořádných parlamentních voleb v roce 1997 se stala koalice Spojené demokratické síly (ODS). Teprve vláda ODS v čele s předsedou vlády Kostovem začala podnikat skutečné politické a ekonomické reformy, které měly vést ke stabilizaci Bulharska. Podstatným znakem celého období 90. let byla naprostá eroze důvěry k politickému systému. Příčinou byla nejenom špatná ekonomická situace Bulharska, ale i nejrůznější finanční a korupční skandály. Za této situace se zvyšovala poptávka Bulharů po zcela nových politických stranách.

Zmíněná situace napomohla straně Národního hnutí Simeona II. (NDSV) vyhrát poměrně přesvědčivě parlamentní volby v roce 2001. Tato politická strana se zformovala okolo Simeona II. Saskokoburgského, potomka bulharského krále, který se navrátil do země ze španělského exilu. NDSV oslovila voliče s reformním proevropským programem. Vítězství NDSV znamenalo zásadní proměnu bulharského stranického systému. Byl opuštěn jeho dualistický charakter. NDSV sestavila polopolitickou vládu západních odborníků, v čele se Simeonem II., do které byli včleněni i zástupci DPS a později i nestraníci navržení BSP. Vláda působila v úřadu po celé volební období.

Parlamentní volby v roce 2005 vyhrála levicová Koalice za Bulharsko (KB). Volby vedly ke zformování koaliční vlády, kterou tvořily tři strany: KB, NDSV a DSP. Vláda stála před nelehkým úkolem, který spočíval ve změnách hospodářské politiky a v institucionálních reformách souvisejících se vstupem země do EU. Přes určitá úskalí vstoupilo Bulharsko společně s Rumunskem do EU v roce 2007. Vláda působí ve úřadu i v současnosti.

Tabulka č. 5: Výsledky parlamentních voleb v Bulharsku

název politické strany	zkratka	ideologická orientace	výsledky parlamentních voleb (v %)											
			1990	1991	1994	1997	2001	2005						
Bulharská socialistická strana	BSP	levice	52,7	• 33,1	↓ 43,5	↑	22,0	↓	koal. KB	•	koal. KB	•		
Svaz demokratických sil	SDS	pravice	36,0	• 34,3	↓	24,2	↓	koal. ODS	•	koal. ODS	•	koal. ODS	•	
Spojené demokatické síly	ODS	pravý střed					52,2	•	18,2	↓	8,4	↓		
Hnutí za práva a svobody	DPS	střed	5,7	• 7,5	↑	5,4	↓	7,6	↑	7,5	•	14,1	↑	
Bulharský národní zemědělský svaz	BZNS	střed	4,0	• 3,9	•			koal. ODS	•	koal. ODS	•	koal. ODS	•	
Národní svaz	NS	pravý střed				6,5	•							
Bulharský podnikatelský blok	BBB	pravice				4,7	•	4,9	•					
Eurolevice	EL	levý střed						5,5	•	1,0	↓			
Národní hnutí Simeona II.	NSDV	pravý střed								42,2	•	21,8	↓	
Koalice Za Bulharsko	KB	levice								17,1	•	34,0	↑	
Svaz národního útoku	NOA	pravice										8,9	•	
Demokraté pro silné Bulharsko	DSB	pravý střed										7,1	•	
Bulharský národní svaz	BNS	pravý střed										5,7	•	
Ostatní politické strany			0,0	21,2	15,7		7,8		14,0		0,0			

Zdroj: Cabada, L., Dvořáková, V., a kol., (2004), Strmiska, M., a kol. (2005), Wikipedia

Rumunsko

V Rumunsku začal vznikat stranický systém až po pádu Ceausescovy diktatury v roce 1989 (Cabada, L., Dvořáková, V., a kol., 2004 a dále Kubát, M., a kol., 2004). Nová legislativní úprava způsobila, že v krátké době se v zemi objevilo na 200 politických stran a hnutí. Bezprostředně po pádu diktatury byla politická situace velmi nestabilní. Neobešla se bez projevů násilí. Pořádek v zemi měla obnovit prozatímní vláda Fronty národní spásy (FNS). FNS bylo široké politické hnutí podobné těm, které vznikaly v ostatních postkomunistických zemích. Cílem vlády bylo připravit parlamentní volby, které se uskutečnily v květnu 1990. Jejich jednoznačným vítězem se stala FNS s 66,3% hlasů. Pro tehdejší rumunskou politickou kulturu byl charakteristický nesmiřitelný vztah mezi vládou a opozicí. Opoziční síly usilovaly o svržení vlády, vláda o likvidaci opozice. Napětí vzrůstalo rovněž ve vztahu k maďarskému etniku. FNS se na jaře roku 1992 rozštěpila na dvě politické strany. Jednalo se o Sociálně demokratickou stranu Rumunska (PDSR) Iona Iliesca a Demokratickou stranu-Fronta národní spásy (PD-FSN) Petra Romana.

V roce 1991 byla schválena rumunská demokratická ústava, jež definovala politický systém jako poloprezidentský tzv. francouzského typu. Prezident byl volen přímo a měl rozšířené kompetence v oblasti zahraniční politiky, obrany a veřejného pořádku. Rumunský parlament se vyznačoval vzájemnou rovností obou jeho komor. Členové

zákonodárného sboru byli voleni pomocí poměrného volebního systému. Ústava pak byla významně modifikována v roce 2003.

Parlamentní volby v roce 1992 vyhrála Sociálně demokratická strana Rumunska (PDSR). Druhé dva nejsilnější subjekty, které vzešly z voleb, Demokratická konvence Rumunska (CDR) a Demokratická strana-Fronta národní spásy (PD-FSN), s ní po volbách odmítly spolupracovat na vládní úrovni. PDSR proto doplnila svoji vládu několika odborníky. V parlamentu se opírala o podporu nacionalistických a postkomunistických politických subjektů. Vztahy mezi vládou a opozicí zůstávaly i nadále vyhrocené. Politická transformace Rumunska byla komplikovanější než v ostatních postkomunistických zemích. Potlačení disidentských hnutí za Ceausesovy vlády způsobilo, že se po pádu diktatury odehrával boj o moc výhradně mezi bývalými členy komunistické strany. Tito politici příliš nevěřili v prospěšnost pluralistické demokracie a tržní ekonomiky. Politická i ekonomická transformace se proto v Rumunsku opozdila.

Demokratická opozice byla úspěšná až v parlamentních volbách v roce 1996. Vítězná Demokratická konvence Rumunska (CDR) vytvořila vládu společně se Sociálně demokratickou unií (USD) a Maďarským demokratickým svazem v Rumunsku (UDMR). Jednalo se o nesourodé politické uskupení. Vláda se od počátku svého volebního období potýkala se značnou nestabilitou.¹⁰ Negativně se to odrazilo na ekonomických reformách, které vláda zahájila. Radikální reformy měly často polovičatý charakter. Vláda přistoupila k privatizaci státem vlastněných podniků, liberalizovala ceny, zavedla plnou konvertibilitu rumunské měny či konsolidovala bankovní sektor. Reformy provázely pokles životní úrovně obyvatel. Voliči prožívali pocity zklamání, obav a strádání, z nichž obviňovali politickou reprezentaci.

Nebylo proto žádným překvapením, že se při parlamentních volbách v roce 2000 voliči přiklonili k levici. Zvítězila PDSR. Pro parlamentní volby v roce 2000 byl charakteristický úspěch nacionalistických stran zejména Strany velkého Rumunska.

Parlamentní volby v roce 2004 vyhrála Strana sociální demokracie v Rumunsku (PDSR, resp. PSD). Do vlády však usedli zástupci PNL a UDMR. Předsedou vlády se stal C. Tariceau. Vláda svůj mandát udržela až do současnosti.

¹⁰ V roce 1998 ji opustila USD. Vážné spory mezi CDR a UDMR se vyskytovaly během celého volebního období.

Tabulka č. 6: Výsledky parlamentních voleb v Rumunsku

název politické strany	zkratka	ideologická orientace	výsledky parlamentních voleb (v %)									
			1990	1992	1996	2000	2004					
Fronta národní spásy ¹	FSN (PD-FSN či PD)	pravý střed	66,3	10,2		7,0	koal. PNL					
Maďarský demokratický svaz v Rumunsku	UDMR	etnická strana	7,2	7,5	6,6	6,8	6,2					
Národní liberální strana ⁵	PNL	pravý střed	6,4	2,6		6,9	31,5					
Rumunské ekologické hnutí	MER	nezařazeno	2,6	2,3								
Křesťansko-demokratická rolnická národní strana	PNȚCD	pravice	2,6	koal. CDR	koal. CDR	koal. CDR	1,8					
Strana rumunské národní jednoty	PNUR	pravice	2,1	7,7	4,4	1,4						
Strana sociální demokracie v Rumunsku ⁴	PDSR (PSD)	levý střed		27,7	21,5	36,6	36,8					
Demokratická konvence Rumunška ²	CDR (CDR 2000)	střed		20,0	30,2	5,0						
Strana Velkého Rumunška	PRM	levice		3,9	4,5	19,5	13,0					
Socialistická strana dělnická	PSM	levice		3,0	2,1	0,8						
Sociálně demokratická unie ³	USD	pravý střed			12,9							
Aliance pro Rumunsko	ApR	levý střed				4,1						
Strana nové generace	PNG	střed					2,2					
Ostatní politické strany			12,8	15,1	17,8	11,9	8,5					

Poznámka: 1. Fronta národní spásy (FSN) se na jaře roku 1992 rozštěpila na Rumunskou stranu sociální demokracie (PDSR) a Demokratickou stranu - Fronta národní spásy (PD-FSN). PD-FSN ve volbách v roce 2000 vystupovala pod zkráceným názvem Demokratická strana PD. 2. Ve volbách v roce 2000 vystupovala CDR jako CDR 2000. 3. USD byla aliance stran Rumunská sociálně demokratická strana (PSDR) a Demokratická strana (PD). 4. Před parlamentními volbami v roce 2000 se PDSR spojila do levicové aliance s PSDR (Rumunská sociálně demokratická strana) a PUR (Humanistická strana Rumunška). Aliance nesla název Sociálně-demokratický pól Rumunška (PDSR). Ještě v roce 2000 se PDSR a PSDR dohodly na sloučení, jehož následkem vznikla PSD. Ve volbách, které se konaly v roce 2004 se PSD opět spojila s PUR a jejich uskupení neslo název Národní svaz PSD + PUR. 5. Ve volbách 2004 kandidovala PNL společně s PD pod názvem Aliance práva a spravedlnosti.

Mandáty v parlamentu dostávaly také národnosti menšiny.

Zdroj: Cabada, L., Dvořáková, V., a kol., (2004), Strmiska, M., a kol. (2005), Wikipedia

V roce 2005 vyšlo:

WP č. 1/2005

Petr Chmelník: Vliv institucí přímé demokracie na hospodářskou politiku ve světle empirického výzkumu

WP č. 2/2005

Martin Kvizda – Jindřiška Šedová: Privatizace a akciové společnosti – k některým institucionálním aspektům konkurenceschopnosti české ekonomiky

WP č. 3/2005

Jaroslav Rektořík: Přístup k inovacím v České republice. Současný stav a možné směry zlepšení.

WP č. 4/2005

Milan Víturka – Vladimír Žitek – Petr Tonev: Regionální předpoklady rozvoje inovací

WP č. 5/2005

Veronika Bachanová: Analýza kvality regulace České republiky

WP č. 6/2005

Hana Zbořilová – Libor Židek: Washingtonský konsenzus v české ekonomické praxi 90. let

WP č. 7/2005

Osvald Vašíček and Karel Musil: The Czech Economy with Inflation Targeting Represented by DSGE Model: Analysis of Behaviour

WP č. 8/2005

Zdeněk Tomeš: Je stárnutí populace výzvou pro hospodářskou politiku?

WP č. 9/2005

Ladislav Blažek – Klára Doležalová – Alena Klapalová: Společenská odpovědnost podniků

WP č. 10/2005

Ladislav Blažek – Alena Klapalová: Vztahy podniku se zákazníkem

WP č. 11/2005

Ladislav Blažek – Klára Doležalová – Alena Klapalová – Ladislav Šiška: Metodická východiska zkoumání a řízení inovační výkonnosti podniku

WP č. 12/2005

Ladislav Blažek – Radomír Kučera: Vztahy podniku k vlastníkům

WP č. 13/2005

Eva Kubátová: Analýza dodavatelských vztahů v kontextu inovací

WP č. 14/2005

Ladislav Šiška: Možnosti měření a řízení efektivnosti a úspěšnosti podniku

V roce 2006 vyšlo:

WP č. 1/2006

Tomáš Otáhal: Je úplatkářství dobrá cesta k efektivnějšímu vymáhání práva?

WP č. 2/2006

Pavel Breinec: Vybrané institucionální aspekty ekonomické výkonnosti

WP č. 3/2006

Jindřich Marval: Daňová kvóta v ČR

WP č. 4/2006

Zdeněk Tomeš – Daniel Němec: Demografický vývoj ČR 1990–2005

WP č. 5/2006

Michal Beneš: Konkurenceschopnost a konkurenční výhoda

- WP č. 6/2006
Veronika Bachanová: Regulace a deregulace v ČR v období 1990-2005
- WP č. 7/2006
Petr Musil: Tendence na českém trhu práce v období transformace
- WP č. 8/2006
Zuzana Hrdličková: Vliv sociální politiky na konkurenceschopnost české ekonomiky
- WP č. 9/2006
Pavčina Balcarová – Michal Beneš: Metodologie měření a hodnocení makroekonomické konkurenceschopnosti
- WP č. 10/2006
Miroslav Hloušek: Czech Business Cycle Stylized Facts
- WP č. 11/2006
Jitka Doležalová: Vliv politiky na konkurenceschopnost České republiky
- WP č. 12/2006
Martin Chromec: Dlouhodobé efekty monetární politiky: může ČNB ovlivnit ekonomický růst?
- WP č. 13/2006
Tomáš Paleta: Strukturální změny české ekonomiky ve světle privatizace a podpory malého a středního podnikání
- WP č. 14/2006
Tomáš Otáhal: Vývoj korupce v ČR v období transformace
- WP č. 15/2006
Jan Jonáš: Ekonomická svoboda a konkurenční schopnost české ekonomiky
- WP č. 16/2006
Michal Tvrdoň: Regulace trhu práce v ČR
- WP č. 17/2006
Martina Vašendová: Pohyb kapitálu v průběhu transformace a jeho vliv na konkurenceschopnost české ekonomiky
- WP č. 18/2006
Ondřej Moravec: Hospodářská soutěž a její vliv na konkurenceschopnost české ekonomiky
- WP č. 19/2006
Milan Víturka – Viktorie Klímová: Globálně orientované hodnocení konkurenční pozice krajů České republiky
- WP č. 20/2006
Monika Jandová: Vývoj komoditních, teritoriálních a institucionálních aspektů zahraničního obchodu ČR
- WP č. 21/2006
Vladimír Žitek – Josef Kunc – Petr Tonev: Vybrané indikátory regionální konkurenceschopnosti a jejich vývoj
- WP č. 22/2006
Aleš Franc: Hlavní tendence ve vývoji pracovních migrací v České republice
- WP č. 23/2006
Osvald Vašíček – Karel Musil: Behavior of the Czech Economy: New Open Economy Macroeconomics DSGE Model
- WP č. 24/2006
Jaroslav Rektořík: Zapojení vysokých škol do přípravy a realizace strategických dokumentů regionů – podmínka rozvoje inovačních aktivit

WP č. 25/2006

Ladislav Šiška: Analýza finanční úspěšnosti tuzemských podniků

WP č. 26/2006

Daniel Němec: Demografický vývoj SR 1990–2005

V roce 2007 vyšlo:

WP č. 1/2007

Nada Voráčková: Maďarská fiskální politika a hospodářský růst

WP č. 2/2007

Martin Chromec: Monetární politika a její dopad na konkurenceschopnost Slovenské republiky

WP č. 3/2007

Martina Vašendová: Pohyb zahraničního kapitálu v průběhu transformace a jeho vliv na konkurenční schopnost slovenské ekonomiky

WP č. 4/2007

Jitka Doležalová: Vliv politiky na konkurenceschopnost Slovenské republiky

WP č. 5/2007

Daniel Němec: Komparace demografického vývoje Maďarska a Polska v období transformace

WP č. 6/2007

Veronika Bachanová: Regulace a deregulace v Maďarsku v období 1990–2006

WP č. 7/2007

Martina Vašendová: Pohyb zahraničního kapitálu v průběhu transformace a jeho vliv na konkurenční schopnost polské ekonomiky

WP č. 8/2007

Tomáš Otáhal: Vývoj korupce v SR v období transformace

WP č. 9/2007

Jitka Doležalová: Rozvoj demokracie v Polsku a jeho vliv na výkonnost hospodářství

WP č. 10/2007

Monika Jandová: Zahraniční obchod Slovenské republiky 1993–2006

WP č. 11/2007

Milan Víturka: Inovační profily regionů

WP č. 12/2007

Veronika Bachanová: Regulace a deregulace v Polsku a ve Slovenské republice v období 1990–2006

WP č. 13/2007

Jitka Doležalová: Demokracie a její vliv na výkonnost maďarského hospodářství

WP č. 14/2007

Tomáš Paleta: Strukturální politika Slovenské republiky 1990–2005

WP č. 15/2007

Nada Voráčková: Hospodářský růst na Slovensku a v Polsku: jaký vliv měla fiskální politika?

WP č. 16/2007

Monika Jandová: Komparace zahraničního obchodu Maďarska a Polska (1990–2006)

WP č. 17/2007

Miroslav Hloušek: Growth Accounting for Visegrad States: Dual Approach

WP č. 18/2007

Jaromír Tonner – Osvald Vašíček: Odhad časově proměnných parametrů v modelech české ekonomiky

WP č. 19/2007

Jiří Polanský – Osvald Vašíček: Economic Development of Visegrad Countries: Macroeconomic DSGE Models

WP č. 20/2007

Petr Musil: Trh práce a konkurenceschopnost maďarské ekonomiky v období transformace

WP č. 21/2007

Petr Musil: Trh práce a konkurenceschopnost polské ekonomiky v období transformace

WP č. 22/2007

Petr Musil: Trh výrobních faktorů a konkurenceschopnost v SR v období transformace

WP č. 23/2007

Tomáš Otáhal: Teorie korupce: Kterou použít?

WP č. 24/2007

Vladimír Žitek – Viktorie Klímová: Podpůrná infrastruktura inovačního podnikání v regionech ČR

WP č. 25/2007

Tomáš Paleta: Strukturální politika Polska a Maďarska 1990–2005

WP č. 26/2007

Jan Čapek: Nejistota vybraných makroekonomických dat zemí Visegrádu

WP č. 27/2007

Jan Jonáš: Finanční zprostředkovatelé a jejich vliv na hospodářský růst v ČR

WP č. 28/2007

Jan Jonáš: Finanční zprostředkování a jeho význam pro hospodářský růst Polska a Slovenska

WP č. 29/2007

Zuzana Hrdličková: Vliv sociální politiky na konkurenceschopnost slovenské ekonomiky

WP č. 30/2007

Zuzana Hrdličková: Vliv sociální politiky na konkurenceschopnost polské a maďarské ekonomiky

WP č. 31/2007

Ladislav Blažek: Dílčí závěry z empirického šetření konkurenceschopnosti podniků

WP č. 32/2007

Eva Kubátová: Centralizace nákupu v podnicích v ČR

WP č. 33/2007

Jiří Špalek: Konkurenceschopnost českých podniků na základě jejich účetních údajů

WP č. 34/2007

Ondřej Částek: Vztah důležitosti zájmových skupin a vybraných charakteristik zkoumaných podniků

V roce 2008 vyšlo:

WP č. 1/2008

Libor Židek: Srovnání základních makroekonomických ukazatelů vybraných zemí střední a východní Evropy

WP č. 2/2008

Pavλίna Balcarová – Jana Chmelová: Finanční zprostředkovatelé a alokace kapitálu v zemích 6CE

WP č. 3/2008

Jitka Doležalová: Rozvoj demokracie v 6CE a jeho vliv na konkurenceschopnost ekonomik